

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

სოციალური და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
გვანცა აბაშიძე

უმაღლესი განათლების რეფორმა და ეროვნული უმცირესობათა
ინტეგრაციის პრობლემა საქართველოში

პოლიტიკის მეცნიერების მიმართულება

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია პოლიტიკის მეცნიერების მაგისტრის
ხარისხის მოსაპოვებლად

კურსის ხელმძღვანელი: ასისტენტ-პროფესორი: თამარ ქარაია

თბილისი

2017 წელი

სარჩევი

ანოტაცია.....	3
შესავალი.....	6
თავი 1. კანონმდებლობის ზოგადი მიმოხილვა	26
თავი 2. უმაღლესი განათლების სისტემის განვითარების გზა საქართველოში ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის კუთხით.....	29
2.1. საბჭოთა განათლების სისტემა.....	29
2.2. 90-იანი წლების პოლიტიკა.....	30
2.3. „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ.....	32
თავი 3. კვოტირების სისტემა და 1+4 პროგრამის განხორციელება.....	35
თავი 4. მონაცემთა ინტერპრეტაცია.....	51
4.1. პროგრამაში ჩართული კომპეტენტური პირები.	51
4.2. ლექტორები და პედაგოგები.....	53
4.3. სტუდენტები.	56
დასკვნა:	60
გამოყენებული ლიტერატურა:	64

უმაღლესი განათლების რეფორმა და ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის პრობლემა საქართველოში

ანოტაცია

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოში ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის პრობლემა საკმაოდ აქტუალური გახდა. 90-იანი წლების კონფლიქტებს დიდწილად ეროვნულ უმცირესობებთან ურთიერთობების პრობლემები განაპირობებდა. ერთის მხრივ, ეს „ჩრდილოელი მეზობლის“ პოლიტიკა იყო, რომელიც „დაშალე და იბატონეს“ პრინციპით მართავდა და უდგებოდა ყველა სსრკ-ს სახელმწიფოში წარმოქმნილ წინაღმდეგობას ამ პოლიტიკით, მეორეს მხრივ კი ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის საკითხი ყოველთვის იყო პრობლემური. საქართველო იყო და არის მრავალეთნიკური სახელმწიფო. ამიტომ დემოკრატიული აღმშენებლობის გზაზე ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაცია ერთ სამოქალაქო საზოგადოებაში ძალიან მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ქვეყნისთვის. თემა აქტუალურია, რადგან საქართველო ამ პრობლემის წინაშე ახლა უფრო დგას ვიდრე წარსულში, საბჭოთა კავშირის დროს. ეს კი იმით აიხსნება, რომ მაშინ ინტეგრაციის საკითხი არ იყო პრობლემატური, რადგან დემოკრატიულ სახელმწიფოზე არავინ სააუბრობდა, არავის ჰქონდა პრეტენზია და კომუნისტური იდეოლოგია აკავშირებდა სხვადასხვა ერებს ერთმანეთთან. სსრკ-ს დაშლის შემდგომ იწყება რეალურად ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის პრობლემები.

მოცემული ნაშრომი ეხება ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის პრობლემას საქართველოში. კვლევის მიზანია განისაზღვროს როგორ ხდება განათლების რეფორმების გამოყენებით ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრირება სამოქალაქო საზოგადოებაში. კერძოდ კი, კვლევის მიზანია გავიგოთ რამდენად უწყობს ხელს 1+4 პროგრამა ამ პროცესს საქართველოში. როგორი შედეგები აქვს ამ კუთხით მოცემულ პროგრამას. დავადგინოთ რა ხარვეზები აქვს ამ პროგრამას და რა ფაქტორები იწვევს ამ ხარვეზებს. კვლევის პროცესში გამოყენებული იქნა მეთოდების ტრიანგულაცია. კერძოდ, თვისებრივი კვლევის ტექნიკა სიღმისეული ინტერვიუს სახით და

რაოდენობრივი მეთოდები მცირე კითხვარის სახით. (რომლითაც დადგინდა თუ რატომ ჩააბარეს ეროვნული უმცირესობათა წარმომადგენლებმა ამ პროგრამით.)

კვლევის პროცესში გაანალიზდა იმსტუდენტების დამოკიდებულებები, რომლებმაც ამ პროგრამით ჩააბარეს უმაღლეს დაწესებულებებში. ასევევე ჩატარდა ინტევიურება კონკრეტულად ამ პროგრამაში ჩართული კომპეტენტური პირებისა.

საკვანძო სიტყვები: ინტეგრაცია, განათლება, რეფორმები, კონფლიქტები, ეფექტურობა, ენა.

Higher education reform and national minorities' integration problem in Georgia

Annotation

After the dismissal of the Soviet Union the national minority integration problem became quiet urgent. The conflicts in the 90's mainly were caused by the relationship problems with national minorities. On the other hand, it was a politic of the „Northern neighbor” which was governed by the principle of „divide and govern” and that was for political reasons in all The Union state resistance, on the other hand the national minority integration issue was always problematical. Georgia was and is a multinational state. The national minority integration in one civil society is a very important challenge on a democratic way. The issue is actual, because Georgia nowadays faces the problem than in the past during The Soviet Union. That is the reason why the integration issue was not problematical, because no one mentioned democratic state, no one had a claim and communist ideology connected different nations to each other. After The Soviet Unions's dismissal starts national integration problem.

The given thesis is about national minority integration problems in Georgia. The research aim is to identify the use of educational reform towards national minority integration in civil society. Mainly, the research aim is to understand 1+4 program accomplice to this process in Georgia, what are the results of the program in the point of fact. To establish the program omissions and the causes of these omissions. The research was carried out with triangulation of methods. So the qaulititive techniques were used during the research processwithmainly detailed interview and alsothe quantitative methods using by tiny questionnaire which gave the reasons why the national minority representatives have been passed by this program. During the research were analysed the attitude of those students who passed the exams at high educational institutions to this program. Competence people involved in this program were also interviewed.

The key words: Integration, Education, Reforms, Conflicts, Effeciency, Language.

შესავალი

საქართველო მულტიეთნიკური სახელმწიფოა. საბჭოთა კავშირის დაშლისას მოსახლეობის დაახლოებით 30%-ს ეთნიკური უმცირესობები წარმოადგენდნენ. ძირითადი პრობლემა რაც დღეს დგას, არის ეთნიკური უმცირესობების არასაკმარისი სოციალურ-პოლიტიკური ინტეგრაცია და ასევე დემოკრატიული ინსტიტუტებში მათი მონაწილეობის დაბალი დონე. (ნოდია & სქოლტბახი, 2006. გვ:76). ყველაზე მთავარი სირთულე ქართული ენის არასათანადო ცოდნაა, რომელიც ერთადერთი სახელმწიფო ენაა ქვეყანაში. ამ საკითხს საბჭოთა პერიოდში რუსეთი აგვარებდა ძალადობრივი პოლიტიკით, რომელიც ახერხებდა ერთა შეკავშირებას, მაგრამ როგორც კი დაიშალა ეს ერთობა, მაშინვე დაიწყო რიგი კონფლიქტები. ეს არა მარტო საქართველოს ეხება, არამედ სხვა სოციალური ბანაკის ქვეყნებსაც. (მაგალითად იუგოსლავიაც კმარა.) საქართველოსთვის ეს საკითხი საკმაოდ მნიშვნელოვანია, რადგან დემოკრატიაზე გადასვლა მოიცავს სამოქალაქო ერთობის ჩამოყალიბებასაც, რომელიც ინტეგრაციის გარეშე ვერ იარსებებს და ამასთანავე ეს პროცესი უნდა განხორციელდეს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ღირებულებების საშუალებით და არა ძალადობრივი ხერხებით. გასულ ათწლეულში მოვლენები ისე განვითარდა, რომ ამ კონფლიქტებმა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა საფრთხის ქვეშ დააყენა და რეალურად დღესაც ამ საფრთხის წინაშე ვდგავართ.

საქართველო, როგორც ზემოთ აღინიშნა, თავისი გეოგრაფიული და პოლიტიკური წარსულის გამო, ეთნიკური, რელიგიური და ენობრივი მრავალფეროვნებით ხასიათდება. საქართველო მრავალეთნიკური სახელმწიფოა, სადაც ეთნიკური უმცირესობათა უმეტესობას აზერბაიჯანელი და სომეხი ეთნიკური ჯგუფები წარმოადგენენ. 2002 წელს ქვეყნის 4.37 მილიონი მცხოვრებიდან საქართველოში 284 761-მდე ეთნიკურად აზერბაიჯანელი ცხოვრობს, რაც ქვეყნის მთელი მოსახლეობის 6.5%-ია. რაც შეეხება სომეხებს, ისინი 248 929 ადამიანით ქვეყნის მთელი მოსახლეობის 5.7%-ს შეადგენენ. (ზურაბიშვილი, 2011. გვ:3.) აზერბაიჯანელები საქართველოს რამდენიმე რეგიონში, ძირითადად, კომპაქტურად არიან დასახლებულნი. მათი უმრავლესობა ქვემო ქართლშია განსახლებული. ისინი

დღეისათვის ქვემო ქართლის მთელი მოსახლეობის 45%-ს შეადგენენ. რაც შეეხება მეორე დიდ ეთნიკურ უმცირესობას, დღეისათვის სომხები მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენენ ახალქალაქის (57 516 სული, 94.3%), ნინოწმინდისა (32 857 სული, 96%) და წალკის რაიონებში (11 484 სული, 55%). საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, ეროვნულ უმცირესობებს გაუჭირდათ დამოუკიდებელი საქართველოს სოციალურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ინტეგრირება ქართული ენის არცოდნის გამო, რომელიც გახდა ერთადერთი სახელმწიფო ენა. 2002 წლის მონაცემებით, ქართულ ენაზე გამართულად საუბრობენ, ძირითადად, დედაქალაქსა და შერეული მოსახლეობის მქონე რეგიონებში მცხოვრები უმცირესობები, ხოლო შორეულ მონოეთნიკურ რეგიონებში ქართულის ფლობის დონე ძალიან დაბალია. უმცირესობის საკითხთა ევროპული ცენტრის მიერ 2008 წლის მაისში ჩატარებული კვლევის შედეგად, რომლის დროსაც სამცხე-ჯავახეთისა და ქვემო ქართლის რვა მუნიციპალიტეტიდან 1699 ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი გამოიკითხა, დადგინდა, რომ მხოლოდ ბორჯომისა და ახალციხის რაიონებში (სადაც ეთნიკური ქართველების რაოდენობა მეტია), 10%-ზე მეტი ეროვნული უმცირესობა საუბრობს სრულყოფილად ქართულ ენაზე. 2009 წლის ჯონათ უილთის მოხსენების მიხედვით, ახალციხეში ქართული მხოლოდ 6, 7 პროცენტმა არ იცის, ახალქალაქში – 47,2%, ნინოწმინდაში – 28,2%. ახალციხეში – ესმის, საუბრობს და წერს გამართულად მხოლოდ 23%, ახალქალაქში – 5%. (ზურაბაშვილი, 2011. გვ:3.)

უახლოესი ისტორიის მანძილზე ეთნიკური უმცირესობების მიმართ ქართული სახელმწიფოს დამოკიდებულება განსხვავდებოდა სხვადასხვა პოლიტიკური მმართველობის შესაბამისად. საბჭოთა პერიოდში სამოქალაქო ინტეგრაცია დიდ პრობლემად არ ითვლებოდა, რადგან საბჭოთა მოქალაქენი იყვნენ ერთი საერთო სახელმწიფოს ქვეშ გაერთიანებულნი და რუსული ენა ითვლებოდა ოფიციალურ ენად და შესაბამისად ეს უკანასკნელი იყო ქართველი და არაქართველი მოქალაქეების დასაკავშირებელი რგოლი. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ კი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ გაჩნდა სტერეოტიპული დამოკიდებულება, რასაც პოლიტიკური ხასიათის კონფლიქტამდე და ერებს შორის დაძაბულობამდე მივყავართ. ქართული ენის არასრულყოფილად ცოდნის გამო კი ეთნიკური უმცირესობების

ინტეგრაციის პრობლემა ჩნდება. რაც დაკავშირებულია სხვა მრავალ მოწყვლად საკითხთან. (ნოდია&სქოლტბახი, 2006. გვ: 78-80.) მათ შორის:

- *უმცირესობის წარმომადგენელი მოქალაქეების ურთიერთობა სახელმწიფოსთან*-უმცირესობებს უჭირთ სახელმწიფო უწყებებთან ურთიერთობა, რადგან ოფიციალური სამუშაო ენა ქართულია. ამიტომ მათ სჭირდებათ ამისთვის თარჯიმანი, რაც სხვა პრაქტიკულ სირთულეებს უკავშირდება. ეს გარემოება კი ხელს უშლის უმცირესობებს თავის სრულფასოვან მოქალაქეებად იგრძონ.
- *ურთიერთობა მოქალაქეთა შორის*-ეთნიკურ უმცირესობათა შორის საკომუნიკაციო ენად ისევ რუსული გამოიყენება, მაგრამ ქართველ მოსახლეობაში რუსული ენის გამოყენების არეალი ძალიან შემცირებულია. ამ მიზეზის გამო უმცირესობებს უჭირთ ქართულ მოსახლეობასთან კონტაქტის დამყარება.
- *ინფორმაციის შეზღუდულობა*-მედია ქართულ ენაზე მაუწყებლობს, ამიტომ უმცირესობები ძირითადად რუსული არხების ყურებით შემოიფარგლებიან. ამ არხებიდან კი წამოსული ინფორმაცია დეზინფორმაციულია. მართალია 2005 წლიდან საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა გაანაახლა უმცირესობათა ენებზე გადაცემები, მაგრამ ეროვნული უმცირესობები ცუდად არიან ინფორმირებულნი საქართველოს კანონმდებლობის შესახებ. (იმ ქვეყნის კანონმდებლობა არ იციან, რომლის მოქალაქეებიც არიან.).
- *ხელისუფლების ორგანოებში მონაწილეობა*-მმართველ ორგანოებში ეთნიკური უმცირესობები თითქმის არ არიან წარმოდგენილნი. მაგალითად, ვარდების რევოლუციის შემდგომ არც ერთ სომეხ და არც ერთ აზერბაიჯანელს არ ჰქონია მინისტრის პოსტი დაკავებული. იმ მხარეშიც კი სადაც ისინი უმრავლესობას წარმოადგენენ, ყოველთვის არიან უწყებების ხელმძღვანელის მოადგილეები და არა ხელმძღვანელები. მხოლოდ ჯავახეთის რაიონის ადგილობრივი ადმინისტრაცია თითქმის ეთნიკურად

სომეხია, რადგან აქ მათი წილი მოსახლეობაში 95%-ია. თუმცა ისინი მუშაობენ სომხურ და რუსულ ენებზე, ქართულის არცოდნის გამო.

- *პოლიტიკური მონაწილეობის დაბალი დონე*–უმცირესობები არჩევნებზე აქტიურობით არ გამოირჩევიან. ისინი ცდილობენ ქართულ საზოგადოებაში დაპირისპირებებიდან თავი შორს დაიჭირონ. ამასთანავე ისინი ძირითადად მხარს უჭერენ მმართველ პარტიას და ამით ცდილობენ საკუთარი მოქალაქეობრივი ვალის მოხდას.

ზემოთქმულიდან კარგად ჩანს, რომ ეროვნულ უმცირესობათა ინტეგრაციის დონე საზოგადოებაში ძალიან დაბალია. ამ გარემოებას კი ძირითადად განაპირობებს ქართული ენის არასრულყოფილად ცოდნა ან საერთოდ არცოდნა ეროვნულ უმცირესობებში. საქრთველოში ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის პრობლემა უმრავლესობის მხრიდან ნეგატიური განწყობების და უმცირესობათა მხრიდან თვითიზოლაციის კომპონენტებს შეიცავს. მარგინალიზირებული ჯგუფების საზოგადოებაში ინტეგრაციის პრობლემა ვარდების რევოლუციის შემდგომ სულ უფრო მეტი ყურადღება ექცევა. ამიტომ 2004 წლიდან მკვეთრად შეიცვალა დამოკიდებულება ეთნიკური უმცირესობების მიმართ და დაიგეგმა პროექტები მათი ინტეგრაციისათვის. თუმცა პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ უმაღლეს საგანამანათლებლო დაწესებულებებში არაქართულენოვანი სკოლებიდან ძალიან მცირე რაოდენობის სტუდენტი ირიცხება, განსაკუთრებით კი ერთიანი ეროვნული გამოცდების შემოდების შემდგომ, რომელიც სავალდებულო გახდა 2004 წლიდან და ემსახურებოდა ამ სისტემაში განათლების თანასწორობის აღდგენასა და კორუფციის აღმოფხვრას, თუმცა ეს ერთიანი ეროვნული გამოცდები დისკრიმინაციული აღმოჩნდა ეთნიკური უმცირესობებისათვის, რაც ქართული ენის არცოდნის პრობლემასთან იყო დაკავშირებული. 2005 წლიდან ყოველი წინა წლის ხარვეზების გაანალიზებით, სახელმწიფომ ნელ-ნელა დაიწყო სხვადასხვა შეღავათების დაწესება ეროვნული უმცირესობებისათვის ეროვნულ გამოცდებზე. თუმცა აქტიურობისა და უნივერსიტეტებში ჩარიცხვის დონე მაინც ძალიან დაბალი იყო. 2010 წლიდან კი შემოდის კვოტირების სისტემა, რომლის აუცილებელი პირობას წარმოადგენს ქართული ენის ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსის გავლას. ეს რეფორმა 1+4 -ის

სახელითაა ცნობილი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეროვნული უმცირესობები ახარებენ უნარების გამიცდას საკუთარ მშობლიურ ენაზე და ქართული ენისერთწლიანი მოსამზადებელი კურსის გავლის შემდეგ გადადიან ბაკალავრის საფეხურზე.

კვლევის *საკითხს* წარმოადგენს უმაღლეს განათლების პროგრამები რამდენად უწყობს ხელს საქართველოში ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციას. აუცილებელია იმის განსაზღვრა რამდენად უზრუნველავს 1+4 პროგრამა უმცირესობათა ინტეგრაციას, რა დადებითი და უაროფითი მხარეები აქვს ამ პროგრამას. უნდა აღინიშნოს, რომ ყველა მოქალაქეს აქვს განათლების უფლება, ხოლო სტუდენტს კი აქვს უფლება მიიღოს ხარისხიანი უმაღლესი განათლება მათ შორის, რა თქმა უნდა, ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებსაც, რომლებიც საქართველოს მოქალაქეები არიან. პრობლემა ძირითადად წარმოიქმნება ქართული ენის არცოდნის გამო, რადგან კანონში „უმაღლესი განათლების შესახებ“ პირდაპირ არის აღნიშნული, რომ სწავლება უმაღლეს დაწესებულებებში მიმდინარეობს ქართულ ენაზე. პრობლემა იქმნება იმდენად, რამდენადაც საშუალო განათლების პროცესში ქართული ენის სწავლება არ არის სავალდებულო. ხოლო უმაღლესში კი 2013 წლიდან განხორციელებული ცვლილებების თანახმად: ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამის გავლაა უცილებელი ერთიანი ეროვნული გამოცდების მხოლოდ ზოგადი უნარების აზერბაიჯანულენოვანი,სომხურენოვანი,აფხაზურენოვანი და ოსურენოვანი ტესტების შედეგების საფუძველზე ჩარიცხული სტუდენტების მიერ.(ზურაბიშვილი, 2011. გვ: 5-8.)

მართალია განხორციელებული ცვლილებების შედეგად ეთნიკურ უმცირესობებს შეუძლიათ უმაღლესი განათლების მიღება, მაგრამ ქართული ენის კურსები არასაკმარისია ენის საფუძვლიანად დაუფლებისთვის, რის შედეგადაც სტუდენტის აკადემიური მოსწრების ხარისხის დონე ეცემა ენის ბარიერის არსებობის გამო. ამიტომ უმაღლესი განათლების პროგრამაში ცვლილებები არ არის საკმარისი ამ პრობლემის საფუძვლიანად მოგვარებისთვის. შესაბამისად ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციის პრობლემა კვლავ დგას სახელმწიფოს წინაშე.

პრობლემის *აქტუალურობას* განაპირობებს ის რომ საქართველო დგას დემოკრატიის აღმშენებლობის გზაზე, რისთვისაც აუცილებელია ეთნიკური

უმცირესობათა სრული ინტეგრაცია საზოგადოებაში, რაც სამწუხაროდ კარგად არ არის განხორციელებული. წინ გადადგმულ ნაბიჯად უნდა ჩაითვალოს „უმაღლესი განათლების კანონში“ შეტანილი ცვლილებები, რის შედეგადაც ეთნიკურ უმცირესობებს მიენიჭათ უფლება გამარტივებული წესით ეროვნული გამოცდების ჩაბარება, თუმცა სწავლების პირველ წელს ქართულენოვანი კურსის გავლა სავალდებულო გახდა. ეს არის ე.წ. „1+4“ პროგრამა, რომლის ფარგლებშიც ყოველწლიურად 100 სომხურენოვანი და 100 აზერბაიჯანულენოვანი სტუდენტი ფინანსდება. კანონით განსაზღვრულია ოსურ და აფხაზურენოვანი ტესტების ჩაბარებაც, თუმცა დღემდე ამ პროგრამით აფხაზურენოვანი ტესტი მხოლოდ ორმა აბიტურიენტმა ჩააბარა, ოსურენოვანი ტესტი კი ჯერაც არ შემუშავებულა. „განათლების აკრედიტაციის ეროვნული ცენტრის“ მიერ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებისათვის განსაზღვრული სტუდენტთა რაოდენობის ფარგლებში, ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე მხოლოდ ზოგადი უნარების აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი ტესტის შედეგების საფუძველზე სტუდენტთა ჩარიცხვისათვის აცხადებს ადგილებს ერთიანი ეროვნული გამოცდებით მისაღებ სტუდენტთა საერთო რიცხვის 5-5%-ის ოდენობით, ხოლო ოსურენოვანი და აფხაზურენოვანი სტუდენტებისთვის – 1-1%-ის ოდენობით. (ბოჭორიშვილი, 2015.) თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ინტეგრაცია მაინც ნელა მიმდინარეობს, რადგან ეს კურსი არ არის საკმარისი ენის სრული დაუფლებისათვის და მაშინ, როდესაც სწავლა მიმდინარეობს მეცნიერულ ენაზე ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებს უჭირთ საგნის ჩაბარება და წარმოიშვება ხოლმე მთელი რიგირ პრობლემები. ეს მთლიანობაში ცუდად აისახება ქვეყანაში ამ პირების ინტეგრაციის ხარისხზე, რადგან ამ ქვეყანაში სწავლა სირთულეებთან ასოცირდება ისინი გადადიან სხვა ქვეყნის ტერიტორიებზე და იქ იღებენ განათლებას. (მაგალითად რუსეთში) უკან დაბრუნებულების ინტეგრაცია კი თითქმის შეუძლებელია, რაც დამატებით პრობლემებს წარმოშობს ქვეყნისათვის.

საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების თემაზე ჩატარებულია საკმაოდ ბევრი კვლევა. ძირითადად განხილულია ენობრივი პრობლემები და მიმოხილულია მთლიანად საქართველოში განხორციელებული განათლების რეფორმა ეროვნული გამოცდების კუთხით, მაგრამ კონკრეტულად „1+4“ პროგრამის ეფექტურობა არ არის

გამოკვლევული, მიუხედავად იმისა, რომ ეს არის ამ ეტაპზე რეფორმის საბოლოო სახე, მაინც არ არის სიღმისეულად შესწავლილი პროგრამის ეფექტურობა, ამიტომ ვფიქრობ აუცილებელია ამ კუთხით კვლევის განხორციელება.

სახელმწიფოს წინაშე დგას საკმაოდ დიდი პრობლემა, რომელმაც შეიძლება ტერიტორიულ მთლიანობასაც შეუქმნას საფრთხე, რადგან ეთნიკური უმცირესობები საქართველოს მოქალაქეებად ვერ გრძნობენ თავს, შეზღუდულები არიან საკუთარი უფლებების განხორციელებაში. (ამ შემთხვევაში სტუდენტის უფლებას ვგულისხმობ მიიღოს ხარისხიანი განათლება) ამიტომ აუცილებელია გააზრება რამდენად უწყობს ხელს უმაღლესი განათლების პროგრამები საქართველოში ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციას? ან რა დადებითი და უაროვითი შედეგები შეიძლება მოიტანოს ამ პროგრამებმა? ხომ არ არის საჭირო მთლიანად განათლების - არა მარტო უმაღლესის, არამედ საშუალო საფეხურის რეფორმაც? პრობლემა სიღმისეულად არის შესასწავლი და მოსაგვარებელი, რომელიც საკმაოდ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს სახელმწიფოს დემოკრატიული მშენებლობის გზაზე.

კვლევის მიზანია განისაზღვროს რამდენად უწყობს ხელს „1+4“ პროგრამა ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციას ხელს საქართველოში. როგორი შედეგები აქვს ამ კუთხით მოცემულ პროგრამას. დავადგინოთ რა ხარვეზები აქვს ამ პროგრამას და რა ფაქტორები იწვევს ამ ხარვეზებს.

ამოცანები:

- მიმოვიხილოთ „კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ“ განვსაზღვოთ, როგორ მოქმედებს „1+4“ პროგრამა ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციაზე, ასევე სხვა დოკუმენტები, რომლითაც რეგულირდება „1+4“ პროგრამა;
- დავადგინოთ, რამდენმა ჩააბარა ამ პროგრამით და რამდენმა სტუდენტმა დაამთავრა ამ პროგრამით უმაღლესი სასწავლებელი;

კვლევის კითხვას წარმოადგენს : რამდენად ახდენს გავლენას 1+4 უმაღლესი განათლების პროგრამა ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის დონეზე საქართველოში?

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე აუცილებელია განვსაზღვოთ რა დამოკიდებულებაშია ქართული ენის ცოდნის დონე ინტეგრაციასთან, ამიტომ კვლევის ჰიპოთეზა შემდეგნაირად ყალიბდება:

მუშა ჰიპოთეზა:

რაც უფრო დაბალია ქართული ენის ცოდნის დონე „1+4“ პროგრამით ეროვნულ გამოცდებზე გასული ეროვნული უმცირესობებში პროგრამის დაწყებამდე და შემდეგ, მით უფრო დაბალია ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის დონე ქვეყანაში.

კვლევაში დამოუკიდებელი ცვლადია სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული ცვლილების შედეგად უმაღლესი განათლების შესახებ კანონში მიღებული ე.წ. „1+4“ პროგრამით ჩარიცხული სტუდენტთა ქართული ენის ცოდნის დონე, დამოკიდებული ცვლადია ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციის დონე საქართველოში, ანტიცედენტური ცვლადია საშუალო განათლების საფეხურზე ქართული ენის არასრულყოფილად სწავლება, შუალედური ცვლადია ხანგრძლივობა ქართული ენის კურსების, რომელიც შეიძლება არ იყოს საკმარისი ენის სრულყოფილად ცოდნისათვის.

დამოუკიდებელი და დამოკიდებული ცვლადების **ოპერაციონალიზაციისას** აუცილებელია განისაზღვროს თავად რა არის **ინტეგრაცია**, როგორც დამოკიდებული ცვლადი და როგორ „დაითვლება“ ის. ინტეგრაცია, როგორც აღინიშნა ვებსტერის ლექსიკონში ტერმინი „ინტეგრაცია“ განმარტებულია, ორი სახით. პირველი მნიშვნელობით, ეს არის პროცესი თანასწორობის დამკვიდრებისა საზოგადოებაში განსხვავებულ ჯგუფებს შორის, ხოლო მეორე მნიშვნელობით ეს არის მოქმედებების ერთობლიობა, რომელიც ათანაბრებს საზოგადოებაში განსხვავებულ ჯგუფებსა და ინდივიდებს. (ვებსტერის ლექსიკონი 2017.06) ინტეგრაცია შეიძლება იყოს ასიმილაციური, ინდივიდუალისტური ინტეგრაცია, კოსმოპოლიტანიზმი და მულტიკულტურალიზმი. ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის დონე საზოგადოებაში შეიძლება დავადგინოთ 1+4 პროგრამის დამთავრების შემდგომ რამდენად მოხერხდა მათი დასაქმება. რადგან ინტეგრაცია მოიცავს თავის თავში ასევე საკუთარი მოქალაქეთა განცდის უზრუნველყოფას, რომ ის საზოგადოების სრულყოფილი წევრია. ამიტომ სიღრმისეული ინტერვიუს დროს რესპოდენტთან

კითხვის საფუძველზე შეგვიძლია დავადგინოთ რამდენად ინტეგრირებულია ის ამ კუთხით საზოგადოებაში. **დამოუკიდებელი** ცვლადის, როგორც ქართული ენის ცოდნის დონე 1+4 პროგრამის დაწყებამდე და მისი გავლის შემდეგ, თავისუფლად შეგვიძლია დავადგინოთ: ა) რესპოდენტთან ინტერვიუს დროს მისი მეტყველებიდან გამომდინარე; ბ) კითხვარის შევსების დროს წერის დონიდან გამომდინარე; გ) კითხვარში არის შეკითხვა, რომელიც ითვალისწინებს ქართული ენის ცოდნის დონის დადგენას ამ პროგრამის წინა და შემდგომი პერიოდების განმავლობაში. ცვლადის გაზომვა მოხდება სიღრმისეული ინტერვიუსა და კითხვარის საფუძველზე და არა სხვა ინსტრუმენტების საშუალებით.

კვლევაში გამოყენებულია მეთოდების ტრიანგულაცია. კერძოდ, **თვისებრივი კვლევის** მეთოდების ტექნიკა, სიღრმისეული ინტერვიუს სახით, რადგან განისაზღვრა იმ ეთნიკური უმცირესობის სტუდენტების დამოკიდებულებები უმაღლესი განათლების პროგრამის მიმართ, რომლებიც 1+4 პროგრამით ჩაირიცხნენ უნივერსიტეტებში. დადგინდა რამდენად კარგად ეუფლებიან ისინი ქართულ ენას ან არის თუ არა მათთვის საკმარისი ეს კურსი? რა დადებითი შედეგები აქვს მათთვის ამ პროგრამას და რა ხარვეზებს გამოყოფენ ისინი, რა პრობლემებს აწყდებიან და ა.შ. ამისთვის ჩატარდა სიღრმისეული ინტერვიუ.გამოიკითხა 10 სტუდენტი, ოთხი 1+4 პროგრამაში უშუალოდ ჩართული კომპეტენტური პირი, 6 ქართული ენის ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსის პედაგოგი და 2 ლექტორი, რომელთაც შეხება ჰქონდათ ამ კურსის დამთავრების შემდეგ 1+4 პროგრამით ჩარიცხულ სტუდენტებთან, რადგან სხვაგვარად დამოკიდებულებებს ვერ განისაზღვრებოდა. ეს დამოკიდებულებები ვერ დაიყვანებოდა რიცხვებზე, ამიტომ აქ რაოდენობრივ კვლევის მეთოდებიარ იქნა გამოყენებული ასევე კვლევაში გამოყენებულია რაოდენობრივი კვლევის მეთოდიკა მცირე კითხვარის სახით. გამოიკითხა 10 სტუდენტი , კერძოდ: 3 ქართული ენის მოსამზადებელი კურსის სტუდენტია, 2 მაღალკურსელი, 2 დამამთავრებელი კურსის სტუდენტი, ხოლო 2-მა უკვე დაამთავრა სწავლა 1+4 პროგრამის საშუალებით. კითხვარის საშუალებითდადგინდა რატომ ჩააბარეს ეროვნული უმცირესობათა წარმომადგენლებმა ამ პროგრამით ეროვნული გამოცდები.

კვლევის საკვლევი ობიექტის გამოსაყოფად განისაზღვრა *გენერალური ერთობლიობა*. კვლევაში გენერალურ ერთობლიობას წარმოადგენენ ის ეთნიკური უმცირესობის სტუდენტები, რომლებიც ამ პროგრამით ჩაირიცხნენ უნივერსიტეტებში და იღებენ უმაღლეს განათლებას. გენერალური ერთობლიობიდან გამოიყო არაალბათური კვლევითი *შერჩევის* წესით ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ახალგაზრდები, რომლებიც ამ პროგრამით ჩაირიცხნენ უნივერსიტეტებში, კერძოდ:

- ვინც გადის ამ ეტაპზე ქართული ენის ერთწლიან სასწავლო კურს სპეციალურ სასწავლებელში;
- ვინც სწავლობს მაღალ კურსებზე ამ პროგრამით;
- ვინც ჩააბარა ამ პროგრამით და უკვე დაამთავრა სწავლა;

ასევე სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა ამ პროგრამაში უშუალოდ ჩართულ კომპეტენტურ პირებთან, რომლებსაც შეხება აქვთ კონკრეტულად ამ პროგრამის განხორციელებასთან, კერძოდ:

- მასწავლებლები, რომლებიც ასწავლიან ქართული ენის ერთწლიან კურსს;
- ლექტორები, რომელთაც შეხება აქვთ ამ პროგრამით ჩაბარებულ ეთნიკური უმცირესობის სტუდენტებთან;
- პროგრამის განმხორციელებლები;
- კოორდინატორები;

კვლევის ლიმიტი:

კვლევის პროცესში არ იქნება გამოკვლეული კონკრეტულად 1+4 პროგრამის დასრულების შემდგომ რამდენი ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი იქნა დასაქმებული. ძირითადად, ეს განისაზღვრება გამოკითხული რესპოდენტთა რაოდენობიდან გამომდინარე.

1+4 პროგრამის ეფექტურობის დადგენა საკმაოდ რთული და კომპლექსურია, რადგან მას აქვს ნეგატიური და დადებითი მხარეები, რომლებიც შედარებითი და შეფარდებითია. ამიტომ კონკრეტულად დონის განსაზღვრა შეუძლებელი იქნება.

კვლევა არ ემსახურება მთლიანად ინტეგრაციის დონის განსაზღვრას, რადგან ის მრავალმხრივია და სხვადასხვა ასპექტს მოიცავს. აქ ყურადღება იქნება გამახვილებული კონკრეტულად ერთ მექანიზმზე-განათლებაზე და ისიც უმაღლესი განათლების კონკრეტულ რეფორმაზე. კვლევის დროს არ იქნება განხილული საქართველოს მთლიან განათლების სისტემაში განხორციელებული გარდაქმნები.

კვლევაში დამოუკიდებელი ცვლადია ქართული ენის ცოდნის დონე, მაგრამ კვლევა არ ხორციელდება ლინგვისტური კუთხით. ასევე არ იქნება გამოკვლეული ქართული ენის გაუმჯობესების ხარისხის მაჩვენებლები წლების განმავლობაში. კვლევა დამოკიდებული იქნება კონკრეტული რესპოდენტებთან ინტერვიუებზე.

კვლევის თეორიული ჩარჩოა სამქალაქო და ეთნიკურ ნაციონალიზმს შორის განსხვავების დანახვა. თუმცა კვლევის დროს არ იქნება კონკრეტულად გამოკვლეული რა სახის ინტეგრაციასთან გვაქვს საქმე საქართველოში.

ლიტერატურის მიმოხილვა- თეორიული ჩარჩო:

ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის საკითხი მრავალი ქვეყნის დღის წესრიგში დგას. დემოკრატიული მშენებლობის გზაზე ქვეყნისათვის საჭიროა ერთიანი სამოქალაქო საზოგადოება, რომლის ჩამოყალიბებაც ეთნიკური უმცირესობათა სრული ინტეგრაციის გარეშე ვერ მოხერხდება. ხშირად უმცირესობათა წარმატებული ინტეგრაციის ერთ-ერთი მექანიზმია განათლების პროგრამების შემუშავება. ხარისხიანი განათლების მიღების უფლება ქვეყნის ყველა მოქალაქეს უნდა ჰქონდეს. განათლებამ კი უნდა უზრუნველყოს ენობრივი ბარიერი უმრავლესობასა და უმცირესობას შორის, ეს უნდა იყოს საზოგადოების ამ ორი ნაწილის დამაკავშირებელი რგოლი. მსოფლიოში მრავალ ქვეყანას აქვს შემუშავებული ასეთი განათლების პროგრამები, რომლებიც ემსახურება უმცირესობათა ინტეგრაციას. საქართველოც არ წარმოადგენს ამ მხრივ გამონაკლისს, თუმცა ბოლონიის პროცესის კონცეფციაში, რომლის წევრი საქართველოცაა, ხაზგასმითაა ნათქვამი, რომ აუცილებელია ეროვნული კულტურის შენარჩუნებაც. ეს არის მათი შემოთავაზება. ბოლონიის წევრმა ქვეყანამ ეს პროცესი

უნდა მიიღოს ნაციონალური კულტურის და ტრადიციების გათვალისწინებით. მიუხედავად ამისა, ჩვენი ქვეყნის წინაშე დგას დიდი პრობლემა, რადგან ეთნიკური უმცირესობები ითვლებიან ქვეყნის მოქალაქეებად, მაგარამ მოწყვეტილნი არიან საზოგადოებისგან. ამიტომ ამ ჯგუფების ინტეგრაცია მოითხოვს კონკრეტული პროგრამის შექმნას განათლების სფეროშიც, სადაც რა თქმა უნდა შენარჩუნებული უნდა იყოს ეროვნული მახასიათებლებიც.

უმცირესობათა უმაღლეს სასწავლებელში ჩარიცხვის შეღავათიანი სისტემა არაერთ სახელმწიფოში მოქმედებს. გოლდმანის მიერ ჩამოყალიბებულია სამეღავათო პოლიტიკის 4 ტიპი: წარსულზე ორიენტირებული, მომავალზე ორიენტირებული, ძლიერი უკუდისკრიმინაცია და სუსტი უკუდისკრიმინაცია. წარსულზე ორიენტირებული ტიპი აღარებს უმცირესობათა წარსულში დისკრიმინაციის არსებობას და სთავაზობს შეღავათიან საგამოცდო სისტემას, რათა ნაწილობრივ მაინც აღმოფხვრას წარსული შეცდომები. მომავალზე ორიენტირებული ტიპი ერთი მხრივ, აღიარებს წარსულ დისკრიმინაციას, თუმცა, მეორე მხრივ, ამბობს, რომ მრავალფეროვნება მნიშვნელოვანია როგორც უმცირესობებისთვის, ასევე უმრავლესობისთვის და სწორედ მრავალფეროვნების შესაქმნელად, უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებში ხელს უწყობს უმცირესობათა წარმომადგენლების შეღავათიან პირობებში ჩარიცხვას. სუსტი უკუდისკრიმინაცია პრივილეგიას ანიჭებს უმცირესობის წარმომადგენელ იმ კანდიდატებს, რომლებსაც ისეთივე კვალიფიკაცია აქვთ, როგორც უმრავლესობის კანდიდატებს. ძლიერი უკუდისკრიმინაციის პირობებში, უმცირესობის აბიტურიენტს ენიჭება უპირატესობა იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მისი კვალიფიკაცია ნაკლებია უმრავლესობის ჯგუფის აბიტურიენტის კვალიფიკაციაზე. (Goldman 1975).

ვებსტერის ლექსიკონში ტერმინი „ინტეგრაცია“ განმარტებულია, ორი სახით. პირველი მნიშვნელობით, ეს არის პროცესი თანასწორობის დამკვიდრებისა საზოგადოებაში განსხვავებულ ჯგუფებს შორის, ხოლო მეორე მნიშვნელობით ეს არის მოქმედებების ერთობლიობა, რომელიც ათანაბრებს საზოგადოებაში განსხვავებულ ჯგუფებსა და ინდივიდებს. (ვებსტერის ლექსიკონი, 2017. Dorcus.M& Shaffer.G.) ხოლო სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონში ეს ტერმინი ამ სახით განიმარტება: „სახელმწიფოთა გაერთიანების პროცესი პოლიტიკური თანამეგობრობის

შექმნის მიზნით. ე.ი. ნებაყოფლობითი პროცესია და კონსესუსს ემყარება. მას ახასიათებს ისეთი გადაწყვეტილების მიმღები სტრუქტურებისა და პოლიტიკური პროცესების არსებობა, რომლებიც თავიანთი ხასიათით უფრო ზეეროვნულია, ვიდრე სახელმწიფოთაშორის. პროცესის წარმატებისათვის აუცილებელია უსაფრთხოების, თანამეგობრობისა და ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების არსებობა. ტრადიციული (ევროპული) სქემით ეს საფეხურებია საბაჟო კავშირის, საერთო ბაზრის, საერთო პოლიტიკური სტრუქტურებისა და იდენტურობის შექმნა. როგორც წესი, რეგიონალიზმის საფუძველზე ვითარდება. დღევანდელ მსოფლიოში რეგიონული-ის ყველაზე წარმატებული მაგალითი ევროპის კავშირია. (სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი.(2004)

გამოიყოფა ინტეგრაციის მოდელები: ასიმილაცია, ინდივიდუალისტური ინტეგრაცია, კოსმოპოლიტანიზმი და მულტიკულტურალიზმი. თუმცა თითოეული მათგანი დაფუძნებულია ლიბერალურ ღირებულებებზე, როგორცაა, თანასწორობა, შემწყნარებლობა, ადამიანის უფლებების პატივისცემა. (T. Modood 2014).

1964 წელს გამოცემულ ნაშრომში ერნესტ გელნერმა წამოჭრა საკამათო თეზისი, რომლის თანახმად, საზოგადოებრივი წესრიგი მხოლოდ მაშინ ითვლება ლეგიტიმურად, როცა ის პასუხობს ნაციონალიზმისა და დოვლათის მოთხოვნებს. წიგნში „ერები და ნაციონალიზმი,“ გელნერი ავითარებს თეორიას, რომლის მიხედვითაც, ნაციონალიზმი უპირველესად პოლიტიკური პრინციპია, რომელიც პოლიტიკური და ეროვნული ერთეულების თანხმობასა და ჰარმონიას ეყრდნობა და რომელმაც, სოციოლოგიური თვალსაზრისით, თანამედროვეობაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა. ნაშრომში გელნერი აღნიშნავს: „არსობრივად, ერები, ისევე როგორც სახელმწიფოები არ არსებობდნენ ყოველთვის...“ ის გამოყოფს სამ ფუნდამენტურ ეტაპს კაცობრიობის არსებობაში: პრეაგარული, აგრარული და ინდუსტრიული. ის აღნიშნავს, რომ ერების წარმოშობა მეორე ეტაპიდან მესამეზე გადასვლით დაიწყო. (გელნერი 2003). ნაშრომში ავტორი განიხილავს ერების მნიშვნელობას, მათი ფორმირების ისტორიულ პროცესს და ეროვნულ ურთიერთობებს საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე. გელნერის აზრით, ნაციონალიზმმა სოციოლოგიურად განსაკუთრებული მნიშვნელობა თანამედროვეობაში შეიძინა.

ადრეულ პერიოდში მმართველებს არ ამოძრავებდათ მართულთა კულტურული ერთგვაროვნების თავს მოხვევის სურვილი. მაგრამ თანამედროვე ეპოქაში სამუშაო მექანიკური გახდა. იმისათვის რომ მართო მანქანა, საჭიროა ისწავლო მისი მართვა. არსებობს არაპიროვნული, კონტექსტისგან თავისუფალი კომუნიკაციისა და კულტურული სტანდარტიზაციის მაღალი ხარისხის მოთხოვნილება. მეტიც, ინდუსტრიულ საზოგადოებას ამყარებს ის გარემოება, რომ არსებობს მუდმივი ზრდა – დასაქმების ტიპები იცვლება და საჭიროა ახალი უნარების ათვისება. ზოგადი დასაქმების ტრენინგები წინ უსწრებს სპეციალიზებულ დასაქმების ტრენინგებს. ტერიტორიულ დონეზე ჩნდება კონკურენცია მიმდებარე აუზის ქვეყნების მოსახვეჭად. იმისათვის რომ შენარჩუნდეს რესურსების ფლობა და პროგრესი სახელმწიფო და კულტურა შესაბამისობაში უნდა იყოს ერთმანეთთან. შესაბამისად, ნაციონალიზმი აუცილებელია. მისი აზრით, პოლიტიკისგან ეკონომიკის გამოყოფით სამოქალაქო საზოგადოებ აგანსხვავდება ტრადიციონალისტური საზოგადოებისგან. სწორედ ამ განსხვავების ახსნა წარმოადგენს ჩვენი კვლევის *თეორიულ ჩარჩოს*. თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოებას ახასიათებს მინიმუმ სამღერძიანი სტრატეგიკაცია – ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული(სოციალური). მტკიცდება კლასიკური ტრიადა: ტრანს ნაციონალური კაპიტალიზმის ეკონომიკა, ნეოლიბერალიზმის პოსტმოდერნული იდეოლოგია და დემოკრატიის არჩევითი სისტემა. სამოქალაქო საზოგადოების ცნების საკვანძო მომენტია მოდულური ადამიანი, რომელიც ადვილად ერთვება მუდმივმოქმედ ინსტიტუტებსა და ასოციაციებში. შედის დროებით კავშირებში და სურვილის შემთხვევაში ტოვებს მათ. გელნერი თვლის, რომ სამოქალაქო საზოგადოების არსი ეფექტური და მოქნილი კავშირების ფორმირებაში მდგომარეობს. გელნერის მოდულური ადამიანი პასუხობს „ახალი ადამიანის“ იდეას რომელიც ფრანგ განმაგანმანათლებლებმა შემოიღეს. მოდულობაში იგულისხმება სოციალური მობილობის მოთხოვნა და საზოგადოებრივი კავშირების სრულყოფა. მოდულური ადამიანი ინდივიდუალისტია და ამავე დროს შეუძლია გაერთიანდეს კავშირებში და გამოვიდეს სახელმწიფოს წინააღმდეგ. მოდულური ადამიანი ნაციონალისტაცაა. თავდაპირველად ნაციონალისტური და სამოქალაქო მოსაზრებები გვერდიგვერდ არსებობენ, მაგრამ შემდგომ მათი გზები იყოფა. ნაციონალიზმთან დაკავშირებული

ძირითადი პრობლემები, რომლებიც მოდის „ერთი კულტურა-ერთი სახელმწიფოდან“ განსაკუთრებით აშკარაა აღმოსავლეთ ევროპაში. ადამიანის მოდულური მოწყობა მჭიდროდაა დაკავშირებული ინდუსტრიულ განვითარებაზე ორიენტირებულ საზოგადოებასთან და მას ორი ასპექტი აქვს: პირველ რიგში ის ბადებს სამოქალაქო საზოგადოების არსებობის შესაძლებლობას. სისტემას, რომელიც პლურალისტურ პოლიტიკურ ასოციაციებსა და ეკონომიკურ ინსტიტუტებს ათანაბრებს და არ იმონებს ადამიანს. მეორე, ის ზრდის ეთნიკური იდენტობის მნიშვნელობას. რამდენადაც ადამიანი უკვე აღარ არის სამუდამოდ მიჯაჭვული მოცემულ სოციალურ ნიშას და კულტურის გარკვეულ სფეროსთან არის ასოცირებული. (სამოქალაქო განათლება, 2013.11.)

ენტონი სმითი კი განსხვავებულად ხედავს ერების წარმოშობის საკითხს და ყურადღებას ამახვილებს ექსკლუზიურ ნიშნებზე. ის აღნიშნავს, რომ უპირატეს როლს ერების ფორმირებაში თამაშობს ეთნიკური ნიშნები და „ერები ჩამოყალიბდნენ მათი წინამორბედი ეთნიკური ერთობების ან ეთნოსების საფუძველზე,“ მისი თქმით, როდესაც ეთნოსიმბოლოების საფუძველზე ხდება ერის ჩამოყალიბება, სწორედ მაშინ „ხდება ერების და მათი ახალი ეროვნული სახელმწიფოების, საჯარო კულტურის, სიმბოლური კოდებისა და სისტემის, მრავალი კანონისა და ჩვეულების ჩამოყალიბება.“ (Smith, 2009)

აუცილებელია სამოქალაქო და ეთნიკური ნაციონალიზმის ერთმანეთისაგან გამიჯვნა და განსხვავების დანახვა. ნაციონალიზმს ორ სახედ ყოფს მკვლევარი იელის უნივერსიტეტიდან -ტარას კუზიო. ის აღნიშნავს რომ არსებობს დასავლეთის „კარგი“ სამოქალაქო ნაციონალიზმი და აღმოსავლეთის „ცუდი“ ეთნიკური ნაციონალიზმი. (Kuzio1998.) სამოქალაქო ნაციონალიზმი ეფუძნება გაგებას, რომ მოქალაქე ირჩევს კონკრეტულ ქვეყანაში ცხოვრებას, ხოლო ეთნიკური ნაციონალიზმის მიხედვით, ადამიანი უნდა ეკუთვნოდეს ნაციას, იმ ერს, რომელთანაც აკავშირებს საერთო სისხლი, ისტორია, ფესვები. სამოქალაქო ნაციონალიზმი არა ასეთ ფაქტორებზე აკეთებს აქცენტს, არამედ სამოქალაქო წესრიგსა და კანონებზე, სადაც ინდივიდები დაკავშირებულნი არიან კანონითა და ღირებულებებით და გრძნობენ თავს ერთი ქვეყნის მოქალაქეებად. აქ ერი არ არის დაფუძნებული საერთო წარმომავლობასა და

სისხლზე, არამედ ერთიანი სამოქალაქო უფლებებსა და თავისუფლებებზე. სამოქალაქო ნაციონალიზმი უპირისპირდება ეთნიკურ ნაციონალიზმს, სადაც ერის წარმომადგენელია მხოლოდ იმავე ნაციის, რასის მქონე ინდივიდი. ეს არის ე.წ. ექსკლუზიური ნიშნებსა(საერთო წარმომავლობა, ისტორია, ერთი სისხლი და სხვა) და ინკლუზიურ ნიშნებს(სამოქალაქო ღირებულებები და პრინციპები) განსხვავება. (ჰეივუდი 2004. გვ:186)

ერნესტ რენანი სამოქალაქო ნაციონალიზმს განსაზღვრავს, როგორც „ყოველდღიურ პლებიციტს“ ხალხის ნებას განსაზღვროს და მოისურვოს ერთად ცხოვრება.(Renan1882.). ეთნიკური ნაციონალიზმი კი არ უშვებს სხვა ეთნოსის ხალხს საკუთარ ნაციაში. ეს კონცეფცია ეწინააღმდეგება განსხვავებული ეთნიკური წარმომავლობის თავის ერში ინტეგრაციას.

ცოდნის როლზე, რომელიც ინტეგრაციაში საკმაოდ დიდ როლს თამაშობს არაერთი მკვლევარი მიუთითებს. მაგალითად, ეთნიკური უმცირესობათა პრობლემა საკმაოდ მწვავედ დგას აღმოსავლეთის ქვეყნებისთვის. ეს საკითხი გლობალური მასშტაბით იზრდება დღევანდელ დროში. ავტორს განხილული აქვს ჩინეთში განათლების პროგრამა, თუ როგორ არის ეს სისტემა მოწყობილი და როგორ უწყობს ხელს ჩინეთში ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციას.(Chen 1978).

ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის პოლიტიკაში განათლების როლზე მიუთითებენ სხვა მკვლევარებიც. განათლება არის ადამიანური კაპიტალის გამომხატველი, მომავალში წარმატების საწინდარია. თუმცა ზოგიერთი კვლევა მიუთითებს ასევე სხვა ცვლადებზეც, რომელითაც პიროვნულ კაპიტალი მხოლოდ განათლებით არ განისაზღვრება. ესენია პიროვნული უნარ-ჩვევები, ეთნიკური გარემო, სადაც უმცირესობები ყალიბდებიან და სკოლის განათლება. ეს კარგად არის ცნობილი ე.წ. „ბავშვის ხარისხის მოდელის“ სახელით. ბავშვის გონებრივ პოტენციალზე გავლენას ახდენს ოჯახის სიდიდე, მშობლების შესაძლებლობები. თუმცა მკვლევართა მიერ აქცენტი კეთდება ეთნიკურ გარემოზე, სადაც მშობლები აყალიბებენ ბავშვებს. ანუ ყურადღება მახვილდება ე.წ. „ეთნიკურ კაპიტალზე“ (ბორჟა 1992).

ზოგიერთი მკვლევარი კი ეთნიკური უმცირესობის ინტეგრაციას არა „ეთნიკურ კაპიტალს“ უკავშირებს, არამედ განათლებაზე. ჩისვიკი აღნიშნავს, რომ განათლების დონეზეა დამოკიდებული ეთნიკური უმცირესობათა დონე საზოგადოებაში. სკოლის განათლების მაღალი დონე ახდენს გავლენას ეთნიკური ჯგუფის უფრო მაღალ დონეზე და მის რეპრეზენტაციის უნარზე საზოგადოებაში. (Chiswick 1966.) ტორონტოს მაგალითზე რეზა ჰასმატს გამოკვლეული აქვს განათლების პროგრამების საშუალებით ეთნიკური უმცირესობათა ინტეგრაციის დონე, რომელიც იწვევს ამ ხალხის თვითრეალიზაციას საზოგადოებაში. მათი სტატუსის ამაღლებასა და საბოლოო ჯამში საზოგადოებრივი კაპიტალის უფრო ამაღლებას. (Hathmat 2012).

საქართველო მულტიეთნიკური ქვეყანაა. სსრკ-ს დაშლის შემდგომ ინტეგრაციის დონე ერთა შორის ძალიან დაბალია. ქართულად გამართულად მხოლოდ დიდ ქალაქებში მცხოვრები უმცირესობები ლაპარაკობენ, ხოლო შორეულ მონოეთნიკურ რეგიონებში ქართულის ფლობის დონე ძალიან დაბალია. უმცირესობის საკითხთა ევროპული ცენტრის მიერ 2008 წლის მაისში ჩატარებული კვლევის შედეგად, რომლის დროსაც სამცხე-ჯავახეთისა და ქვემო ქართლის რვა მუნიციპალიტეტიდან 1699 ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი გამოიკითხა, დადგინდა, რომ მხოლოდ ბორჯომისა და ახალციხის რაიონებში (სადაც ეთნიკური ქართველების რაოდენობა მეტია), 10%-ზე მეტი ეროვნული უმცირესობა საუბრობს სრულყოფილად ქართულ ენაზე. 2009 წლის ჯონათ უილთის მოხსენების მიხედვით, ახალციხეში ქართული მხოლოდ 6, 7 პროცენტმა არ იცის, ახალქალაქში – 47,2%, ნინოწმინდაში – 28,2%. ახალციხეში – ესმის, საუბრობს და წერს გამართულად მხოლოდ 23%, ახალქალაქში – 5%, ნინოწმინდაში – 3%. (ზურაბაშვილი, 2011. გვ: 3-5)

საქართველოში განხორციელებული კვლევები ხშირად ეფუძნება არსებულ პრობლემას, განხილულია ენობრივი ბარიერი, განათლების სისტემის ხარვეზები. მაგალითად, გამოკვლეულია ბილინგვური განათლების ხარისხი ეთნიკურ უმცირესობებში. კვლევის მიზანი იყო მიმდინარე ბილინგვური პროგრამების ეფექტურობის შედარება სუბმერსიულ განათლებასთან, რომლის განხორციელების ტენდენციაც საქართველოში მატულობს. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ არაქართულენოვან მოსწავლეთა ენობრივი კომპეტენციები ქართულ ენაში დაბალია -

ოთხი ენობრივი უნარის მიხედვით (წერა, კითხვა, მეტყველება, მოსმენა) არაქართულენოვანი მოსწავლეების შეფასება თითოეული სკოლის მასწავლებლების მხრიდან განსხვავებულია. ზოგადად აღინიშნება ყველაზე მეტი სირთულე წერისა და კითხვის კომპონენტებში, განსაკუთრებით დაწყებით კლასებში. აღსანიშნავია, რომ სირთულეები ერთი მხრივ განპირობებულია ქართული ენის შესწავლასთან დაკავშირებული პრობლემებით, ხოლო მეორე მხრივ კი, წინარე ცოდნისა (მშობლიურ ენაზე წიგნიერების) და ტრანსფერული უნარების არასაკმარისი განვითარებით (გორგაძე, 2012). კვლევამ აჩვენა, რომ, მიუხედავად სახელმწიფო ენის მხარდამჭერი პროგრამების განხორციელებისას აღმოჩენილი პრობლემებისა, ბილინგვური პროგრამების ფარგლებში, მოსწავლეების ენობრივი კომპეტენციები და აკადემიური მიღწევები ქართულ ენაში შედარებით მაღალია, ვიდრე სუბმერსიის პროგრამის მოსწავლეების მიღწევები. (ჯაჯანიძე, 2012)

„სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტის“ 2011 წელს გაკეთებულ ანალიზში აღნიშნულია, რომ ეროვნული უმცირესობებისათვის ადეკვატური საგანმანათლებლო შესაძლებლობების შეთავაზება ქვეყანაში მიმდინარე ზოგადსაგანმანათლებლო რეფორმის მნიშვნელოვანი ნაწილია, თუმცა იკვეთება მთელი რიგი პრობლემები რაც ხელს უშლის ამ სფეროში მნიშვნელოვანი წინსვლის განხორციელებას. ეროვნული უმცირესობების მიერ განათლების მიღება პირდაპირ უკავშირდება სახელმწიფო ენის სწავლებას, ამ კუთხით ამჟამად მიმდინარე ცვლილებები არასაკმარისია, რაც გამოიხატება იმაში, რომ უკანასკნელი წლების მანძილზე ქართული ენის ფლობის ხარისხი ეროვნულ უმცირესობებში მნიშვნელოვნად არ გაუმჯობესებულა, რაც დაკავშირებულია როგორც არასრულყოფილი სახელმძღვანელოების არსებობით, ასევე მეტწილად არაკვალიფიციური პედაგოგიური შემადგენლობის ფაქტორით. ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლები პოზიტიურად აფასებენ ბილინგუალური განათლების სისტემის დანერგვას, თუმცა ეს მოდელს ჯერ კიდევ პოლოტური ხასიათი აქვს და მასიურად არ არის დანერგილი. (სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი 2011).

2016 წლის 8 ნოემბერს, სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრმა, საქართველოს გაეროს ასოციაციისა და USAID-ის

„ტოლერანტობის, სამოქალაქო ცნობიერებისა და ინტეგრაციის მხარდაჭერის პროგრამის“ ფარგლებში, გამართა კვლევის პრეზენტაცია - „ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის ეფექტურობა.“ კვლევის მთავარი მიზანი იყო იმის გარკვევა, თუ როგორ აფასებენ ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიან პროგრამას თავად სტუდენტები, როგორია მათი აღქმა და დამოკიდებულება ამ პროგრამის მიმართ. ცენტრმა 280 სტუდენტი გამოკითხა. პრეზენტაციაზე ორგანიზაციის წარმომადგენლებმა და კვლევის ავტორებმა ყველა დაინტერესებულ და ჩართულ მხარეს კვლევის შედეგებთან ერთად წარუდგინეს რეკომენდაციები პროგრამის/პოლიტიკის გასაუმჯობესებლად. კვლევა მიზნად ისახავდა საქართველოში განხორციელებული ეთნიკური უმცირესობებისთვის მისაღებ გამოცდებზე კვოტირების სისტემის საფუძველზე შემუშავებული ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის ეფექტურობის შესახებ სტუდენტთა აღქმებისა და დამოკიდებულებების შეფასებას. კვლევის შედეგად გამოვლინდა შემდეგი ძირითადი ასპექტები: 1. ქართული ენის პროგრამის ნებისმიერი ასპექტი სტუდენტების მიერ მაღალი ქულით ფასდება. ეს ტენდენცია იკვეთებ მაშინაც კი, თუ კონკრეტული უნივერსიტეტის პროგრამის ფარგლებში შესაფასებელი ასპექტი არ ხორციელდება ან სუსტად, განვითარების პირველ ეტაპზე იმყოფება. 2. ენის პროგრამის ნებისმიერი ასპექტის ზოგადი შეფასებისას, სტუდენტების საერთო შეფასება უფრო მაღალია, ვიდრე კონკრეტული ასპექტების შეფასებათა საშუალო მაჩვენებელი. 3. ყველაზე მაღალი შეფასება პედაგოგთა რელევანტურობისა და კვალიფიციურობის შეფასებისას ფიქსირდება. 4. ერთი და იმავე ასპექტის ან ასპექტთან დაკავშირებული დებულებების შეფასების შემთხვევაში, შეიძლება არსებობდეს მცირედი განსხვავება შეფასებებში დებულების ფორმულირებიდან გამომდინარე.(გიორგაძე&ტაბატაძე 2016. გვ:20-22).

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ კი ეთნიკური უმცირესობების მიმართ გაჩნდა სტერეოტიპული დამოკიდებულება, რასაც პოლიტიკური ხასიათის კონფლიქტამდე და ერებს შორის დაძაბულობამდე მივყავართ, ამიტომ 2004 წლიდან მკვეთრად შეიცვალა დამოკიდებულება ეთნიკური უმცირესობების მიმართ და დაიგეგმა პროექტები მათი ინტეგრაციისათვის. განსაკუთრებით კი ერთიანი ეროვნული გამოცდების შემოღების შემდგომ, რომელიც სავალდებულო გახდა 2004 წლიდან და

ემსახურებოდა ამ სისტემაში განთლების თანასწორობის აღდგენასა და კორუფციის აღმოფხვრას, თუმცა ეს ერთიანი ეროვნული გამოცდები დისკრიმინაციული აღმოჩნდა ეთნიკური უმცირესობებისათვის, რაც ქართული ენის არასაკმარისი ცოდნით არის გამოწვეული. ეს ცოდნა დამოკიდებულია სკოლის პერიოდში ქართული ენის სწავლების ხარისხზე და შემდგომ უკვე ერთწლიანი კურსზე. თუმცა უნდა აღინიშნოს ის, რომ თუკი სკოლის განათლებამ არ შექმნა საფუძველი ეროვნული უმცირესობებისათვის ქართულ ენაზე სწავლის გაგრძელება ძალიან ძნელია და ხშირია შემთხვევები, რომ ისინი უმაღლეს განათლებას სრულად ვერ ეუფლებიან. სკოლებში კი ქართული ენის სწავლების მხრივ სავალალო მდგომარეობაა. მართალია ბოლო წლებში მოხდა მასწავლებელთა გადამზადება, მაგრამ ხარისხი ენის სწავლისა მაინც დაბალია.

თავი 1. კანონმდებლობის ზოგადი მიმოხილვა

საქართველოს უზენაესი კანონი-კონსტიტუცია აღიარებს თანასწორობის პრინციპს ინდივიდთა შორის. კონსტიტუციით დაცულია და აღიარებულია ადამიანთა ძირითადი უფლებანი და თავისფლებანი, დაუშვებელია ადამიანთა განსხვავება ასაკის, სქესის, რასის, კანის და სხვა ნიშნით. ეს არის პირდაპირი დისკრიმინაცია, რასაც დემოკრატიული სახელმწიფოს პრინციპები არსებითად ეწინააღმდეგება. კონსტიტუციის 35-ე მუხლის მიხედვით, ყველას აქვს განათლების მიღების უფლება, ამასთანავე სახელმწიფო უზრუნველყოფს და აფინანსებს სკოლის განათლებას. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში მცხოვრები უმცირესობების ენებზე სწავლების და ასევე, სახელმწიფო ენის სწავლების საკითხებში დღემდე იქმნება გარკვეული სირთულეები. (აღმოსავლეთის პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმა, 2013. გვ:3.)

უმაღლესი განათლების სისტემაში სახელმწიფო პოლიტიკას განსაზღვრავს პარლამენტი და მთავრობა, რომელსაც შემდომ აღსრულებს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. ამასთანავე, სამინისტრო გამოსცემს რეგულირებისა და პოლიტიკის აღსრულების ცალკეულ წესებს უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებებისათვის. (ნარმანია, უთარილო, შესავალი.)

საქართველოში საგანმანათლებლო სისტემას არეგულირებს სამი კანონი: 1) „საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ,“ 2) „საქართველოს კანონი პროფესიული განათლების შესახებ“ და 3) „საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ.“ „საქართველოს კანონში ზოგადი განათლების შესახებ“ მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტში აღნიშნულია, რომ საქართველოს მოქალაქეებს, რომლებისთვისაც ქართული მშობლიური არ არის, შეუძლიათ განათლება სრულიად მიიღონ მშობლიურ ენაზე, მაგრამ პარალელურად ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის სწავლება სავალდებულოა ამ სასწავლო დაწესებულებებში. (საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ, გვ:6). ხოლო „საქართველოს კანონში უმაღლესი განათლების შესახებ“, რომელიც 2014 წელს იქნა მიღებული, 43-ე მუხლის თანახმად, აღნიშნულია, რომ ყველა სტუდენტს აქვს უფლება მიიღოს

ხარისხიანი განათლება. (საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ, მუხლი 43. გვ:29.) აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ერთ-ერთი ძირითადი ცვლილება, რომელიც ვარდების რევოლუციის შემდეგ საფუძვლად დაედო განათლების სიტემის რეფორმას, გულისხმობდა ინტეგრაციის ხელშეწყობას საერთაშორისო სივრცეში. ბევრი ცვლილება განპირობებული იყო საერთაშორისო პროცესებით, რომელსაც ბოლო წლებში შეუერთდა საქართველო. ამასთანავე 2005 წლიდან საქართველო შეუერთდა ბოლონიის პროცესს, ამის შემდგომ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებები ატარებენ რეფორმებს, რათა შესრულდეს ის ძირითადი ამოცანები, რომელთაც ბოლონიის პროცესი ითვალისწინებს. აღნიშნული ამოცანების რეალიზაციას ემსახურებოდა უმაღლესი განათლების მარეგულირებელი კანონმდებლობის მოდერნიზაცია და დამატებითი რეგულაციების მიღება.(აბუაშვილი, 2014. გვ:6.) აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლონიის პროცესში ჩართულობა მოითხოვს ეროვნული უმცირესობათა ჩართულობას და მათთვის ხარისხიანი განათლების ხელმისაწვდომობას. ასევე უმცირესობათა ჯგუფების წარმატებულ ინტეგრაციას სზოგადოებაში, თუმცა ამასთანავე დაცული და გათვალისწინებული უნდა იყოს მათი ეროვნულ-კულტურული ღირებულებები.

ზემოთ მოყვანილი ინფორმაციის გათვალისწინებით, უნდა აღინიშნოს, რომ მართალია დაცულია ეროვნული უმცირესობებისათვის განათლების უფლება, მაგრამ კანონი ზოგადია და არ მოიცავს კონკრეტულად როგორ უნდა იყოს დაცული ეს უფლებები. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ მართალია საშუალო განათლების სისტემაში სავალდებულოა ქართული ენის სწავლება, მშობლიურ ენასთან ერთად, მაგრამ აქ საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან უფრო მეტი ყურადღება და ინიციატივის გამოჩენა, რათა დაიხვეწოს სკოლის განათლება. მასწავლებელთა გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება აუცილებელია ქართულ ენაში, ამასთანავე სკოლებში დღემდე არსებობს საბჭოთა სისტემისთვის დამახასიათებელი სასწავლო პროცესები. ამიტომ აუცილებელია ამ პროცესების მოდერნიზება და მორგება ეროვნული უმცირესობათა მოთხოვნებზე. ერთის მხრივ, შეიძლება ვილაპარაკოთ, პირუკუ დისკრიმინაციაზე, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ, იმას, რომ ეს არის რეალურად საფუძვლი შემდგომში ამ ჯგუფების წარმატებული ინტეგრაციისა საზოგადოებაში,

მაშინ მივხვდებით რომ აუცილებელია სასწავლო პროცესების გამართვა ამ კუთხით სახელმწიფოს მხრიდან. ასევე გასათვალისწინებელია ის ფაქტორიც, რომ საერთაშორისო დონორებისა და სზოგადოების მხრიდან უფრო მეტი ინიციატივა მოდის, ვიდრე საქართველს მთავრობის მხრიდან, ამიტომ ბევრი ცვლილება და პროექტი, რომელიც განხორციელდა ბოლო წლებში ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციისთვის, ძირითადად საერთაშორისო სივრციდან მოდის და შემდგომში ერთვება სახელმწიფო და უმაღლესი დაწესებულებები. რაც არასახარბიელო მაჩვენებელია, იმ ქვეყნისათვის, რომელიც დემორატიული აღმშენებლობის გზაზეა.

თავი 2. უმაღლესი განათლების სისტემის განვითარების გზა საქართველოში ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის კუთხით.

2.1. საბჭოთა განათლების სისტემა

საბჭოთა კავშირში ყველა სახელმწიფოს ერთი განათლების სისტემა იყო. მაკავშირებელ ენას წარმოადგენდა რუსული, ამიტომ ეთნიკურ უმცირესობათა ინტეგრაციის კუთხით პრობლემა არ იყო. მშობლიური ენის, ამ შემთხვევაში ქართული ენის ცოდნა არ იყო სავალდებულო და დღესაც არ არის ეთნიკური უმცირესობებისათვის. მოქალაქეები ითვლებოდნენ სსრკ-ს წევრებად და არა კონკრეტული ქვეყნის მოქალაქეებად. საბჭოთა კავშირის განათლების სისტემა განათლების კლასიკური მოდელი იყო, რომელიც გერმანიიდან და ისრაელიდან გამოიტანეს. ის მთლიანად კლასიკურ პედაგოგიკას ეყრდნობოდა. სისტემას ლაივმოტივად კომუნისტური იდეოლოგია გასდევდა. ადამიანის აღზრდა კომუნისტური იდეოლოგიით მიმდინარეობდა. საბჭოთა პერიოდში რუსული ერთადერთი ოფიციალური ადმინისტრაციული ენა და ე. წ. „ლინგვა ფრანკა“ იყო . 1950-იანი წლებიდან საბჭოთა კავშირში ეროვნული უმცირესობებისათვის საგანმანათლებლო დაწესებულებათა მეშვეობით მათი მშობლიური ენების გამოყენებისა და შენარჩუნებისათვის ხელსაყრელი პირობები იყო შექმნილი. საქართველოს საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში ქართული ენის ცოდნა ეროვნული უმცირესობებისათვის არ იყო სავალდებულო და არც პრიორიტეტს წარმოადგენდა, რადგან რუსული ენა იყო გამაერთიანებელი რგოლი სხვადასხვა ქვეყნის ხალხისთვის. მითუმეტეს, რომ რუსული ენის სწავლა საშუალო სკოლებში სავალდებულო იყო და ასევე ზოგადი დაწყებითი, და საშუალო განათლება უმცირესობათა ენებზეც იყო ხელმისაწვდომი. საქართველოში უმაღლეს სასწავლებლებში სწავლება ქართულ ენაზე მიმდინარეობდა, რომელიც ასევე იყო საქართველოს, როგორც სსრკ-ს შემადგენლობაში მყოფი სახელმწიფოს ოფიციალური ენა, თუმცა სსრკ-ის ზემოთხსენებული უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებების უმრავლესობაში რუსულენოვანი სექტორებიც ფუნქციონირებდა. რის გამოც, საბჭოთა

კავშირის დაშლისას ეროვნული უმცირესობების ძირითადი ნაწილი ქართულს ძალიან დაბალ დონეზე თუკი საერთოდ ფლობდა. განსაკუთრებით ეს ეხებოდა მათ, ვინც ცხოვრობდნენ ეროვნულ უმცირესობათა მიერ მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში - სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში. უნდა აღინიშნოს, რომ ერთის მხრივ აქ დაცული იყო კულტურული, ეთნიკური თვითმყოფადობა, მაგრამ მეორეს მხრივ, ასეთმა მიდგომამ ეთნიკური ნიშნით დაქსასულობასაც შეუწყო ხელი. განსაკუთრებით ისეთ ქვეყანაში, როგორცაა საქართველო, სადაც ეთნიკურ საფუძველზე დაძაბულობას წარსულშიც არაერთხელ ჰქონდა ადგილი. (მეხუზლაძე, 2009. გვ:5-9)

2.2. 90-იანი წლების პოლიტიკა

1989 წლიდან (9 აპრილი), საქართველომ უკვე დაიწყო ფიქრი განათლების სისტემის ახლებურ მოწყობაზე, რომ საკუთრივ განესაზღვრა თავისი ქვეყნის მოქალაქის მომავალი. 1991 წლიდან საბჭოთა კავშირი ვეღარ ერეოდა ჩვენი ქვეყნის მოწყობაში. 1995 წლიდან საქართველოში შემოვიდა დონორი ორგანიზაციები და ყველაზე დიდი და სერიოზული, 60-მილიონიანი ტრანზი განახორციელ მსოფლიო ბანკმა. ამ თანხის ფარგლებში შეიქმნა რამდენიმე პროექტი, მათშორის, პროექტი - "ილია ჭავჭავაძე" , რომელიც რამდენიმე კომპონენტისგან შედგებოდა. ეს კომპონენტები თავიდან ბოლომდე ფარავდა განათლების საკითხებს. ნელ-ნელა დაიწყო გადასვლა საბჭოთა სივრციდან საერთაშორისო სივრცეზე. (შერგილაშვილი, 2014.)

დამოუკიდებელი საქართველოს პირველმა ლიდერებმა, გამსახურდიამ და შევარდნაძემ, ეროვნულ უმცირესობათა წინაშე არსებული პრობლემები მეტწილად უგულვებელყვეს. გამსახურდიას მმართველობა უკავშირდება საქართველოს ეროვნულ-გამათავისუფლებელ მოძრაობას და შესაბამისად მისი პრეზიდენტობის ხანა ხშირად ეთნოცენტრული ხასიათითაც კი გამოირჩეოდა, რომლის შედეგიც ეროვნული უმცირესობებისათვის არახელსაყრელი და დისკრიმინაციული პოლიტიკა იყო. პრეზიდენტის საინაგურაციო სიტყვაში ზვიად გამსახურდია აღნიშნავდა, რომ სახელმწიფო მშენებლობა უნდა დამყარებოდა არამარტო საერთაშორისო სამართლის

პრინციპებს, არამედ ქართულ ტრადიციებსაც, ხოლო ეროვნული უმცირესობათა უფლებები დაცული იყო და მათ განვითარების „ფართო“ კულტურული არეალი გააჩნდათ. (მაცაბერიძე, 2017. გვ:55-56.) ეს პერიოდი მხოლოდ ნთვე გაგრძელდა და მნელი სათქმელია ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის კუთხით რა პოლიტიკა გატარდებოდა. შევარდნაძის პრეზიდენტობის პერიოდში ეთნოცენტრული პოლიტიკა არ ტარდებოდა, მაგრამ ეროვნულ უმცირესობათა ინტეგრაციის ხელშესაწყობად და ამ პრობლემისაგან განუყოფელი ენობრივი ბარიერის გადასალახავად მნიშვნელოვანი ნაბიჯები არ იდგმებოდა. შევარდნაძემაც გაუსვა ხაზი პრეზიდენტის სიტყვის დრო, რომ ეროვნული უმცირესობათა დაცვა აუცილებელია და ამ მხრივ პრეზიდენტის პროგრამაში ასახულია სამოქმედო გეგმა, მაგრამ ამ საკითხის მოსაგვარებლად საჭირო სტრატეგია ან პოლიტიკა ამ პერიოდში არ შემუშავებულა. ერთადერთი მცდელობა ეროვნულ უმცირესობათა შესახებ კანონმდებლობის შექმნისა იყო 1996 წელს ეთნიკურ უმცირესობათა შესახებ კანონის მიღების მცდელობით გამოიხატა, რომელიც წარუმატებლობით დასრულდა. (მაცაბერიძე, 2017. გვ:56-57.) თუ გავითვალისწინებთ, იმასაც რომ განათლების კუთხით სრული განუკითხაობა სუფევდა 90-იან წლებში, არ უნდა გაგვიკვირდეს რომ ეროვნული უმცირესობები მეტწილად მარგინალიზებულნი იყვნენ ქართული საზოგადოებისაგან და ქართული ენის სწავლებას მათთვის სათანადო ყურადღება არ ეთმობოდა. უმაღლესში მოწყობა-ჩაბარება იყო დამოკიდებული პატრონაჟის სისტემაზე, განათლების სფერო იყო მთლიანად კორუმპირებული და კულისებში წყდებოდა ვინ რამდენს გადაიხდიდა და შესაბამისად ჩააბარებდა თუ არა, ამიტომ არ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ დღეს სახელმწიფო ენის ცოდნის დაბალი დონე ეროვნულ უმცირესობათა ქვეყნის პოლიტიკურ, სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებაში სრული მონაწილეობის მთავარ შემაფერხებელ ფაქტორს წარმოადგენს. მაგალითად: სამცხე-ჯავახეთში მცხოვრები სომხები ახალქალაქის რაიონის მოსახლეობის 94%-ს, ნინოწმინდის რაიონის მოსახლეობის 95%-სა და ახალციხის რაიონის 34%-ს შეადგენენ. ქვემო ქართლი ეთნიკური აზერბაიჯანელების მრავალრიცხოვანი მოსახლეობით გამოირჩევა, რომლებიც მარნეულის რაიონის მოსახლეობის 83%-ს, ბოლნისის - 66%-სა და დმანისის რაიონის მოსახლეობის 67%-ს შეადგენენ. 2002 წლის მონაცემებით კი აქედან სამცხე-ჯავახეთის სომხური

მოსახლეობის მხოლოდ 24,6 %-მა, ხოლო აზერბაიჯანელების 16.9%-მა იცის ქართული ენა. (მეხუზლა&როშე, 2009. გვ:8-10.)

2.3. „ვარდების რევოლუციის” შემდეგ.

2003-2004 წლიდან იწყება „საშეღვათო პოლიტიკის“ გატარება. იხვეწება განათლების რეფორმები და ასევე ამ სფეროში მთელი კანონების მიღება ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის კუთხით. 2005 წლამდე მისაღები გამოცდების ადმინისტრირებას მთლიანად უმაღლესი სასწავლებლები ახორციელებდნენ. 2005 წლიდან შემუშავდა უნარ-ჩვევების ტესტირებაზე დაფძნებული ერთიანი გამოცდების ახალი სისტემა, რომელიც მიზნად ისახავდა ყველა აბიტურიენტისათვის თანაბარი პირობების შექმნას ერთიან ეროვნულ გამოცდებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში. ყველა აბიტურიენტი ვალდებული გახდა ჩაებარებინა აუცილებლად სამი ტესტი: ქართულ ენაში, ზოგად უნარებსა და უცხო ენაში. რეფორმა საკმაოდ ნეგატიური აღმოჩნდა ეთნიკური უმცირესობებისათვის. მაგალითად, 2005 წელს ახალქალაქიდან ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი მხოლოდ 2 აბიტურიენტი გახდა სტუდენტი, ნინოწმინდიდან - 1 დამარნეულიდან -17.(გიორგაძე&ტაბატაძე, 2016. გვ:7.)

2005 წელს ეროვნულ გამოცდებში ეროვნულ უმცირესობებს ქართული ენისა და ლიტერატურის შესაბამისად გამარტივებული ვარიანტის ჩაბარება უწევდათ, რის შედეგადაც ისინი აკრედიტებული უნივერსიტეტების რუსულენოვან სექტორებზე ირიცხებოდნენ. ხოლო აბიტურიენტებს, რომელთაც ქართულენოვან სექტორზე სურდათ სწავლა, ვალდებულნი იყვნენ ქართული ენისა და ლიტერატურის უფრო რთული გამოცდის ჩაებარებინათ. გარდა ამისა, იმ აბიტურიენტებს, რომლებიც გამარტივებულ ტესტს აბარებდნენ, ეეგ-ს უცხოური ენის გამოცდის ჩაბარებისას რუსულის არჩევის უფლება არ ჰქონდათ. რომ 2005 წელს მარნეულის რაიონის 1,01273 აზერბაიჯანულენოვანი სკოლადამთავრებულიდან მხოლოდ ჩვიდმეტი ჩაირიცხა, უმაღლეს სასწავლებლებში. ხოლო ჯავახეთიდან დაახლოებით 80-მა აბიტურიენტმა შეიტანა განაცხადი, რომელთაგანაც გამოცდები წარმატებით ახალქალაქის რაიონიდან

მხოლოდ ორმა და ნინოწმინდის რაიონიდან ერთმა ჩააბარეს. (მეხუზლა&როშე, 2009, გვ: 51)

2006 წელს ეეგ-ში მნიშვნელოვანი ცვლილებები შევიდა, რის შედეგადაც გამოცდების ჩაბარება ეროვნულ უმცირესობებს რუსულ ენაზე შეეძლოთ. ამასთანავე ქართული ენისა და ლიტერატურის ტესტები გაცილებით გამარტივებული სახის იყო უმცირესობებისათვის მნიშვნელობა არ ჰქონდა რომელ სექტორზე აბარებდნენ. გარდა ამისა გაიხსნა აბიტურიენტთა მოსამზადებელი სპეციალური კურსები ე.წ. „ენის სახლები“ ეუთოს დაფინანსებით ეროვნული უმცირესობებისთვის, მთლიანობაში ამან ყველაფერმა ხელი შეუწყო ჩაბარებული სტუდენტთა რაოდენობის გაზრდას. კერძოდ, 2006 წელს ქვემო ქართლიდან 25-მა აზერბაიჯანელმა აბიტურიენტმა შეძლო ეეგ-ს ჩაბარება, ხოლო ჯავახეთიდან 31 აბიტურიენტი აღმოჩნდა წარმატებული. უმრავლესობას მოსამზადებელი კურსები ჰქონდათ გავლილი.

2007 წელს ცვლილებები არ განხორციელებულა, თუმცა შემცირდა ჩაბარების მსურველთა რაოდენობა, ისევე როგორც ჩარიცხული სტუდენტთა რაოდენობაც. რაც ძირითადად განპირობებული იყო ახალქალაქში თბილისის ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის ჯავახეთის ფილიალისთვის აკრედიტაციის გაუქმებით. შესაბამისად, საჭირო გახდა საშელავათო პოლიტიკის უფრო ეფექტური მექანიზმების ამუშავება. 2008 წელს ფსიგოლოგების რეკომენდაციის საფუძველზე განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ ეროვნული უმცირესობებს ზოგადი უნარების ტესტის სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე ჩაბარების უფლება მისცა. 2008 წელს უმაღლეს სასწავლებლებში ჩარიცხულთა საერთო რაოდენობის დიდ ნაწილს ეროვნული უმცირესობები შეადგენდნენ, რაც ზოგადი რეფორმით იყო გამოწვეული. ქართულ სკოლებში სავალდებულო გახდა 12 კლასი, ამიტომ იმ წელს ქართველ აბიტურიენტებს წარმოადგენდნენ წინაწელს ჩაჭრილი აბიტურიენტები და არა სკოლადამთავრებულები. შესაბამისად კონკურენცია ძალიან დაბალი იყო. ამასთანავე აქტიურად გაგრძელდა ეეგ-სათვის მოსამზადებელი პროგრამების განხორციელება, რომელსაც უკვე არა ეუთო, არამედ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო აფინანსებდა. (გიორგაძე&ტაბატაძე, 2016. გვ:10-15.) 2008 წლის მონაცემებითაც მდგომარეობა არც ისე

სახარბიელო იყო, რაც განპირობებული იყო მეტწილად ქართული ენის არასაკმარისი ცოდნით, ვიდრე გამოცდების სისტემის დისკრიმინაციულობის ფაქტორით.

თავი 3. კვოტირების სისტემა და 1+4 პროგრამის განხორციელება.

2009 წლის 19 ნოემბერის ცვლილებებით შემოდიის „კვოტირების სისტემა.“ მიღებული ცვლილებების შესაბამისად, აზერბაიჯანულენოვან და სომხურენოვან აბიტურიენტებზე გამოიყო უმაღლეს სასწავლებლებში 5% ადგილებისა, ხოლო აფხაზურენოვანსა და ოსურენოვანი სტუდენტებისათვის კი 1%. კვოტირების სისტემა განისაზღვრა როგორც დროებითი პოლიტიკა და ითვალისწინებდა 2010-2019 წლების პერიოდს. ამასთანავე უნივერსიტეტი იღებდა სტუდენტს, რომელსაც ჩაბარებული აქვს მშობლიურ ენაზე ზოგადი უნარების ტესტები და ასევე გავლილი აქვს ქართული ენის მოსამზადებელი ერთწლიანი პროგრამა, რომელიც 60 კრედიტიანია და ამასთანავე სავალდებულოა. ამ პროგრამის აკრედიტაცია მოხდა 2012-2013 სასწავლო წლის დაწყებამდე. ზოგიერთ უნივერსიტეტში აკრედიტაცია უნდა მომხდარიყო 2016 წელს, თუმცა ამ ვადამ შემდგომ გადაიწია. (გიორგაძე&ტაბაძე, 2016. გვ:19-20.) მართალია, საქართველოს მთავრობა 2004 წლიდან მუდმივად ხვეწავდა ამ კუთხით არსებულ კანონსა და რეფორმებს. უნდა აღინიშნოს, რომ კვოტირების სისტემის შემოღების შემდეგ გამოყოფილი ადგილების მხოლოდ 19, 1% არის დაკავებული ეროვნული უმცირესობათა მიერ. კერძოდ:

ცხრილი1: 2010-2015 წლებში კვოტირებისას გამოყოფილი ადგილებისა და დაკავებული ადგილების მონაცემები:

წელი	გამოყოფილი ადგილების რაოდენობა	ჩარიცხული სტუდენტების რაოდენობა	ათვისებული ადგილების პროცენტული მაჩვენებელი
2010	2602	301	11,56%
2011	2100	431	20,52%
2012	2242	584	26,04%
2013	3900	928	23,79%
2014	4500	698	15,5%

2015	4200	800	19.04%
სულ	19544	3742	19,1%

ცხრილიდან როგორც ვხედავთ, 2010-2015 წლებში გამოყოფილი ადგილების რაოდენობა წლების მატებასთან ერთად იმატებს, ისევე როგორც ჩარიცხულ სტუდენტების რაოდენობა, თუმცა ისიც უნდა ავლნიშნოთ რომ ეს მხოლოდ 19,1%-ია რაც ძალიან დაბალი მაჩვენებელია. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ არამართო ქართული ენის არასათანადოდ ცოდნის პრობლემა წამოიწევს ამ შემთხვევაში წინ, არამედ ზოგადად უნარების ტესტების ჩაბარების პრობლემაც, რადგან აზერბაიჯანელ და სომხურენობან სტუდენტებს ზოგადი უნარების ჩაბარება მშობლიურ ენაზე შეუძლიათ, თუმცა მაინც 2010-2015 წლებში სულ რეგისტრირებული 6278 სტუდენტიდან გამოცდაზე გავიდა 5435 სტუდენტი, და მხოლოდ 30, 72%-მა ჩააბარა ეგ. ამიტომ უნდა აღინიშნოს, ისიც, რომ კვოტირების სისტემის შემოღების შემდეგ უმაღლეს სასწავლებლებში ჩარიცხვის მაჩვენებელზე გავლენას ახდენს არა იმდენად ქართული ენის ცოდნა, არამედ ზოგად უნარების ცოდნის დონე. პრობლემები იწყება უკვე ქართული ენის მოსამზადებელი კურსის გავლასა და შემდგომში კრედიტების დაგროვებაში.

თუმცა აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ 2010 წლიდან ჩარიცხულთა რაოდენობა კვოტირების სისტემით მკვეთრად გაიზარდა, ქვემოთ მოყვანილია ცხრილი 2010-2013 წლებში გამოყოფილი კვოტების და ათვისებული კვოტების რაოდენობის შესახებ. საიდანაც კარგად ჩანს, რომ მართალია ამ წლების განმავლობაში ჩარიცხულთა რაოდენობა იზრდება მაგრამ მათი რაოდენობა ბევრად დაბალია ვიდრე გამოყოფილი კვოტების რაოდენობა. კერძოდ: (შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, 2009-2014. გვ:41-45.)

ცხრილი#2: 2010-2013 წლებში გამოყოფილი კვორების და ჩარიცხულთა რაოდენობა.

წელი	კვოტირების	ჩარიცხულთა	ათვისებული
	ადგილების	რაოდენობა	კვოტების
	რაოდენობა		პროცენტული

მაჩვენებელი			
2010	2602	301	11,56%
2011	2100	431	20,52%
2012	2242	584	26,04%
2013	3900	928	23,79%

საინტერესოა ასევე როგორ გაიზარდა სომხურენოვან და აზერბაიჯანულენოვანი სტუდენტთა რიცხვი . ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი გვიჩვენებს 2010-2013 წლებში არსებულ სტატისტიკას:

ცხრილი#3

წელი	სომხურენოვანი სტუდენტები			აზერბაიჯანულენოვანი სტუდენტები		
	რეგისტრაცია	გავიდა გამოცაზე	გადალახა ზღვარი	რეგისტრაცია	გავიდა გამოცაზე	გადალახა ზღვარი
2010	253	188	137	335	303	194
2011	254	216	172	320	301	222
2012	290	262	207	579	541	407
2013	271	249	191	1189	1083	737
სულ	1068	915	707	2423	2228	1560

მოცემული ცხრილიც გარკვეულ წარმოდგენას გვიქმნის “საშეღვათო პოლიტიკის” ეფექტურობაზე და ანალიზის საშუალებას იძლევა. 2010 წლიდან მკვეთრად გაიზარდა აზერბაიჯანულენოვან დარეგისტრირებულთა და ჩარიცხულთა რაოდენობა და 2013 წელს ეს მაჩვენებელი 3.5-ჯერ მეტი იყო (დარეგისტრირებულთა რაოდენობა 2010 წელს შეადგენდა 335-ს, ხოლო 2013 წელს უკვე – 1189 აბიტურიენტს, ხოლო ჩარიცხულთა რაოდენობა 2010 წელს შეადგენდა 194-ს, ხოლო 2013 წელს – 737-ს).

რაც შეეხება სომხურენოვან აბიტურიენტების რაოდენობას, ამ მხრივ, ფაქტობრივად, პროგრესი არ შეიმჩნევა (2010 წელს დარეგისტრირდა 253, 2013 წელს – 271). სომხურენოვანი აბიტურიენტების რიცხვის არაზრდადობა დამატებითი ღონისძიებების აუცილებლობაზე მიუთითებს ამ მიზნობრივ ჯგუფთან მიმართებაში. (შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, 2009-2014. გვ:41-45.)

ქართული ენის მოსამზადებელი კურსი ეხმარება აბიტურიენტებს ქართული ენის სწავლაში, რომელიც აუცილებელია შემდგომში უმაღლეს დაწესებულებებში სწავლის გასაგრძელებლად, რადგან სწავლა ქართულ ენაზე არის სავალდებულო ეროვნული უმცირესობებისათვისაც. ამიტომ ქართული ენის სათანადო ცოდნა მათთვის არსებითია, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ქართული ენის მოსამზადებლად ერთწლიანი კურსი საკმარისი არ არის, რადგან აქ ჩარიცხული სტუდენტები განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან ქართულის ცოდნის დონის მიხედვით. მართალია აქ ხდება რანჟირება პირველ ეტაპზე მაგრამ უმაღლეს დაწესებულებებში სწავლისათვის ენის დონე საკმაოდ დაბალია რაც შემდგომში უშლის ხელს ამ სტუდენტებს სწავლის გაგრძელებასა და ბოლომდე მიყვანაში. ზოგადად საქართველო მრავალეთნიკური ქვეყანაა, სადაც ეროვნული უმცირეობათა ჯგუფები საკმაოდ გასათვალისწინებელი რაოდენობისაა. ქვემოთ მოყვანილია საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის მიერ 2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შედეგები:

ცხრილი4: 2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შედეგები:

საქართველოს მოსახლეობა	რაოდენობა(ათასი კაცი)	პროცენტული მაჩვენებელი
სულ	3713.8	100
ქართველი	3224,6	86,8
აზერბაიჯანელი	233,0	6,3
სომეხი	168.1	4,5
რუსი	26,5	0,7
ოსი	14,4	0,4

იეზიდი	12,2	0,3
უკრაინელი	6,0	0,2
ქისტი	5,7	0,2
ბერძენი	5,5	0,1
ასირიელი	2,4	0,1
სხვაუარი პასუხზე	0,6	0,0
მითითებული არ არის	0,5	0,0
არის		

როგორც ვხედავთ საქართველოს მოსახლეობის 13,2% ეთნიკირად არაქართველია, თუმცა აქ ქართული ენის ცოდნის დონე ძალიან დაბალია. უნდა აღინიშნოს აქვე, რომ მართალია ქართულ ენაზე სწავლება უმაღლეს საფეხურზე სავალდებულოა, მაგრამ დაწყებით სკოლებში სწავლება ეროვნულ უმცირესობებს მშობლიურ ენაზე შეუძლიათ. თუმცა სავალდებულოა არაქართულ სკოლებში ქართული ენისა და ლიტერატურის და ასევე სხვა საგნების სწავლება. არსებობს ქართულ სკოლებში სხვადასხვა სექტორები და ასევე არაქართულენოვანი სკოლებიც. თუმცა მათი რაოდენობა 2006-2008 წლებში შემცირდა 456-დან 408-მდე.(მუხუზლაძე, 2009. გვ:9.) აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ 2005 წლიდან განხორციელებული ცვლილებების შედეგად, სკოლებში ქართულისენის სწავლება ინტენსიურად მიმდინარეობს. მაგრამ 2014 წლის საყოველთაო გამოკითხვის მიხედვით, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი მოსახლეობის 74% და სომეხი მოსახლეობის 51.3% საერთოდ ვერ ანარასრულყოფილად ფლობს სახელმწიფო ენას, ხოლო მოსახლეობის 15.9%-ის ენობრივი სიტუაციის შესახებ ინფორმაცია არ არის ხელმისაწვდომი.(გიორგაძე & ტაბატაძე, 2016. გვ:17-18) აქვე ისიც ხაზგასასმელია, რომ მართალია სკოლებში არსებული სიტუაცია ნელ-ნელა უმჯობესდება არსებული რეფორმების საშუალებით, მაგრამ უმაღლეს დაწესებულებებში სწავლება ამ წინა ორ ეტაპთან შედარების ძალიან რთულია. არსებობს ტენდენცია იმისა, რომ აბარებს შედარებით ბევრი აბიტურიენტი და ამთავრებს ძალიან ცოტა. მაგალითად შემდეგ

ცხრილიდან კარგად ჩანს 2010წლისმონაცემებით რამდენმა სტუდენტმა ჩააბარა და რამდენმა დაამთავრა ან რამდენმა მიატოვა სწავლა ფაკულტეტების მიხედვით. ასევე ხშირია შიდა მობილობის მაჩვენებლები.

ცხრილი5: 2010 წელს საბაკალავრო საფეხურის დასრულების მაჩვენებელი კვოტირების სისტემის მიხედვით.

ფაკულტეტი/ჩაბარების წელი	2011	დამატებითი სემესტრი მიტოვება	მობილობით დატოვება	დამთავრება	შიდა მობილობა	გარე მობილობა	ამჟამად აქტიური სტუდენტი	აქტიური	
მათემატიკა და ზუსტი მეცნიერებები	13	2	1	6	0	4	2	1	3
ჰუმანიტარული	35	8	9	9	9	3	7	8	12
სოციალურ დაპოლიტიკური მეცნიერებები	4	1	3		1		1	2	2
ეკონომიკური დაბიზნეს ადმინისტრაცია	50	9	6	13	1	7	1	6	6
იურიდიული	19	1	5	3	2	4	0	5	5
სამედიცინო	20	3		3	0	2	1		9
ტურიზმი	2	1		1	0	1	4		1

სულ	143	25	24	35	13	21	16	22	38
-----	-----	----	----	----	----	----	----	----	----

ცხრილი საშუალებას გვაძლევს გავიაზროთ თუ რამდენად ხშირია მიტოვების ტენდენცია, 143 სტუდენტიდან სწავლა მიატოვა 24-მა, დაამთავრა მხოლოდ 13-მა დანარჩენი კი მობილობით გადავიდა სხვადასხვა ფაკულტეტებზე. მობილობის მაჩვენებელი კარგია იმის გასააზრებლად თუ რომელი ფაკულტეტია უფრო მოწყვლადი, ამ მხრივ ყველაზე რთული სიტუაციაა ბიზნეს და ეკონომიკის ფაკულტეტზე .შემდეგ მოდის იურიდიული და სამედიცინო ფაკულტეტები.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, 2010 წლის ცვლილებების შედეგად სავალდებულო გახდა ქართული ენის მოსამზადებელი ერთწლიანი კურსის გავლა, საინტერესოა, რა ვითარებაა ამ პროგრამის გავლის დროს რამდენი სტუდენტი ჩაირიცხა, რომელ უნივერსიტეტებში და რამდენა დაამთავრა. ზოგადად ძალიან დიდი განსხვავებაა ჩარიცხულ სტუდენტთა რაოდენობასა და იმ სტუდენტებს შორის, რომლებმაც დაამთავრეს უნივერსიტეტი. როგორც ზემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ჩანს. ხშირია ფაკულტეტების ცვლილება , შიდა და გარე მობილობა. ასევე ხშირია ქართული ენის კურსის გავლისას ენობრივი ბარიერის შექმნა. ქვემოთ მოყვანილია ცხრილი, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ოფიციალური სტატისტიკის სახით, რომელიც გვანახებს რამდენად ეფექტურია ერთწლიანი კურსის გავლა სტუდენტებისათვის: (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო საჯარო ინფორმაცია)

ცხრილი: 2010-2016 წლებში ჩარიცხული სტუდენტების სტატისტიკა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მიხედვით.

უმაღლესი დაწესებულებები	საგანმანათლებლო ჩარიცხულები
ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	1717

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი	607
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	648
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	11
თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი	280
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	5
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	55
იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	25
გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი	2
საქართველოს უნივერსიტეტი	4
თბილისის აპოლონ ქუტათელაძის სახელობის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემია	4
საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი	4
შავის ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტი	1
თბილისის ღია სასწავლო უნივერსიტეტი	2
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი	1
საქართველოს საერთაშორისო სასწავლო უნივერსიტეტი	20
სასწავლო უნივერსიტეტი გეომდი	17
ევროპის უნივერსიტეტი	15
დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემია	15
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი	260
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემია	6
სულ	3699

პროგრამაზე ჩარიცხული სტუდენტებიდან ბაკალავრიატის საფეხური დაამთავრა 151 სტუდენტმა, აქედან 15 ჩაირიცხა მაგისტრატურის საფეხურზე. მონაცემებიდან იკვეთება ერთი გარემოება თბილისის უნივერსიტეტებში ჩარიცხვის მსურველთა რაოდენობა ბევრად მეტია, ვიდრე ქალაქგარეთ უნივერსიტეტებში. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ 2010-2016 წლებში ჩარიცხულთა რაოდენობა ბევრად აღემატება უნივერსიტეტდამთავრებულ სტუდენტთა რაოდენობაზე. 3699 სტუდენტიდან მხოლოდ 151მა დაამთავრა. ეს მაჩვენებელი შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვადასხვა ფაქტორებით. თუმცა პროგრამაზე ჩარიცხვა ნიშნავს იმას რომ ენის მოსამზადებელი კურსი უნდა გაიაროს სტუდენტმა და გავლის შემდეგ გადავიდეს სწავლის მეორე ეტაპზე. ეს გადასვლა კი როგორც მონაცემებიდან ჩანს ძნელია მიუხედავად ერთწლიანი მომზადებისა. ამიტომ ხშირად ქართული ენის მოსამზადებელი კურსი საკმარისი არ არის ხოლმე ეროვნული უმცირესობებისათვის ენის ასათვისებლად. ამისთვის საჭიროა დამატებით კიდევ სხვადასხვა აქტივობებისა და პროგრამების გატარება. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ენობრივი პრობლემას „კულტურული გარემო“ ხდის, რადგან უპირველესად ეთნიკური ჯგუფები კომპაქტურად არიან დასახლებულები და ქართველ მოსახლეობასთან კონტაქტი მცირეა, ასევე სკოლებში ქართული ენის სწავლების ხარისხი დაბალია, რადგან მასწავლებლები საკმარისად არ არიან მომზადებულები ქართულ ენაში. 2004-2006 წლებში პროგრამის „მომავალი იწყება დღეს“ ფარგლებში განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ ქვემო ქართლში 27 და სამცხე-ჯავახეთში 13 ქართული ენის მასწავლებელი გაგზავნა, რომელთაც მიიღეს მაღალი ანაზღაურება,ეს პედაგოგები ასწავლიდნენ ქართულ ენასა და ლიტერატურას და ისტორიას და ამასთანავე ადგილობრივ მასწავლებლებს ტრენინგს უტარებდნენ. მართალია, გამოკითხულთა ნახევარზე მეტმა საშუალო დონეზე იცის ქართული ან უფრო ცუდად, მაგრამ ნელ-ნელა მასწავლებელთა გადამზადების პროგრამები იხვეწებოდა და იხვეწება დღესაც. ასევე გასათვალისწინებელია ადგილობრივთა დამკვიდრებულება ქალაქიდან ჩასული მასწავლებლების მიმართ, რომელთაც „მისიონერებს“ უწოდებდნენ.(მეხუზელა&როშე,2009.გვ:12-16.) ამიტომ საჭიროა არამარტო ტექნიკური კურთხით საკითხის მოგვარება, არამედ აუცილებელია ეროვნულ

უმცირესობებში კულტურულ-მოქალაქეობრივი გარდაქმნა. დამოკიდებულებებისა და ღირებულებების შეცვლა. საჭიროა ეთნიკურმა ჯგუფებმა საქართველოს მოქალაქეებად იგრძნონ თავი და არა მარგინალურ ჯგუფებად.

ყოველწლიურად „1+4“ პროგრამის ფარგლებში 100 სომხურენოვანი და 100 აზერბაიჯანულენოვანი სტუდენტი ფინანსდება. კანონი განსაზღვრავს ოსურ და აფხაზურენოვანი ტესტების ჩაბარებაც, თუმცა დღემდე ამ პროგრამით აფხაზურენოვანი ტესტი მხოლოდ ორმა აბიტურიენტმა ჩააბარა, ოსურენოვანი ტესტი კი ჯერაც არ შემუშავებულა. ამასთანავე ქართული ენის მოსამზადებელი კურსი ხშირ შემთხვევაში არასაკმარისია. მართალია ეს დამოკიდებულია სკოლის დამთავრების შემდგომ რა დონეზე იცის აბიტურიენტმა ქართული, მაგრამ ისიც უნდა აგავითვალისწინოთ, რომ ძირითადად ქართული ენა A1 ან A2 დონეზე იციან ეროვნულმა უმცირესობებმა, უფორ მაღალი დონის მიღწევა კი ძალიან ძნელია ერთ წელში. იკვეთება იმის ტენდენცია, რომ დაახლოებით 100 დან მხოლოდ ნახევარი თუ აბარებს, ხოლო დანარჩენი ვინც ვერ აბარებს ან სწავლას არ ასრულებს ან თავიდან აგრძელებს ამ ერთწლიან კურსს. ისევე როგორც ხშირია შემთხვევები, როდესაც ხვდება სტუდენტი რომ ვერ დაძლეოს ენის კურსს და სწავლას შუაში წყვეტს. ძალიან ხშირია ისიც, რომ ვინც ძლევს ერთწლიან კურსს შემდგომ დოეზე გადასასავლელად მაინც ვერ ფლობს სათანადოდ ენას და შემდგომში უკვე კრედიტების დაგრძელებაში ექმნებათ ბარიერები და ამიტომ ან ვერ ამთავარებენ უნივერსიტეტს, ან დიდი ხანი უწევთ სწავლა. (მეხუზულაძე, 2009, გვ:54-56) ამას ემატება ფინანსური ფაქტორიც, რადგან კანონი არ ითვალისწინებს სახელმწიფო დაფინანსება „1+4“ პროგრამით ჩარიცხული სტუდენტებისათვის. სოციალური პროგრამის ფარგლებში ფინანსდება ყოველწლიურად მხოლოდ 15 აზერბაიჯანელი და 15 სომხურენოვანი სტუდენტი. (შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, 2009-2014, გვ:17-19.) ამ მიზეზით თითქმის უმრავლესობა ტოვებს უნივერსიტეტს, მიდის ან მშობლიურ ქვეყანაში და რუსეთში ან თურქეთში სწავლის დასამთავრებლად, აქ ჩამოდიან აბსოლუტურად სხვანაირად მოაზროვნე ადამიანები, რომლებსაც საქართველოს მოქალაქეობის შეგრძნება ძალიან მცირედ აქვთ. ამიტომ ამ მიზეზით ეცემა ინტეგრაციის დონე ეროვნული უმცირესობებისა.

შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის სამინისტროს 2014 წლის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ქართული ენის ერთწლიანი კურსის გავლისას იქმნება გარკვეული პრობლემები უნივერსიტეტებში, კერძოდ:(შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, 2009-2014, გვ:47.)

- თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, სადაც ჩარიცხულ სტუდენტთა 53% სწავლობს, ხდება ეთნიკური ნიშნით დაჯგუფება და იქმნება კომუნიკაციის პრობლემები სტუდენტებს შორის, სომხური და აზერბაიჯანული ჯგუფების გაერთიანება მნიშვნელოვანი იქნებოდა როგორც ენობრივი(რადგან იქნებოდა მთლიანად ქართულენოვანი გარემო კომუნიკაცია მოხდებოდა ქართულად, რაც დღესდღეობით სომხურად ან აზერბაიჯანულად ხდება), ისე სამოქალაქო ცნობიერების თვალსაზრისით ორივე ეთნიკური ჯგუფისთვის ინტერკულტურალიზმისა და ტოლერანტობის განსავითარებლად;
- ერთწლიანი პროგრამა არ არის საკმარისი ზოგიერთი სტუდენტისთვის. ერთი წლის სწავლების შემდეგ ისინი არ არიან მზად, სწავლა გააგრძელონ ბაკალავრიატში. ამასთან, სტუდენტებს, რომლებიც კარგად ფლობდნენ ენას, ერთწლიანი პროგრამის ფარგლებში დამატებითი კომპეტენცია არ შეუძენიათ. სტუდენტების განცხადებით, მათ, ფაქტობრივად, ერთი წელი მთლიანად დაკარგეს ამ პროგრამაზე და მაინც მოუმზადებლები აღმოჩნდნენ საბაკალავრო პროგრამებისთვის;
- უმაღლეს სასწავლებლებში არ არსებობს მხარდაჭერის ცენტრი სტუდენტებისათვის. მხარდაჭერის ცენტრის გარეშე პრობლემები ექმნებათ ერთწლიანი პროგრამის დასაწყისში სტუდენტებს სოციალური ადაპტაციის, ხოლო საბაკალავრო საფეხურზე, აკადემიური ინტეგრაციის თვალსაზრისით. ყველაზე პრობლემურია სწავლების პირველისემესტრი. პირველი სემესტრი პრობლემურია ორგანიზაციული და კურსების არჩევის თვალსაზრისითაც;
- თბილისის სკოლების კურსდამთავრებულებს განსხვავებული მდგომარეობა აქვთ. ისინი ფლობენ სახელმწიფო ენას და ერთწლიანი პროგრამა მათთვის პრაქტიკულად უშედეგოა, ისინი სწავლობენ იმავე პროგრამით, რა პროგრამითაც აბიტურიენტები, რომლებიც საერთოდ ვერ ფლობენ სახელმწიფო ენას. ამ

ჯგუფებში ხშირად სასწავლო დრო ტყუილად იკარგება და ლექტორმა არ იცის, რა აკეთოს, რადგან სილაბუსით განსაზღვრულ მასალას და ენის ცოდნის დონეს სტუდენტები უკვე ფლობენ. ენობრივი კომპეტენციის შეფასების სისტემა უნდა შემუშავდეს და ენის სერტიფიკატი რეალურად უნდა ასახავდეს სტუდენტის ცოდნას, რამდენად შეძლებს ის საბაკალავრო პროგრამაზე სწავლას. მნიშვნელოვანია ასეთი შეფასების სისტემის შექმნა;

- არ არსებობს ენობრივი შეფასები სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფდა იმ ენობრივი კომპეტენციის დადგენას, რაც საჭიროა ბაკალავრიატში სწავლებისთვის. ამ კომპეტენციის დადგენის შემთხვევაში ერთწლიანი პროგრამის აბიტურიენტების შეფასება იქნებოდა ვალიდური და დადებითი შეფასების შემთხვევაში მათ ენობრივი პრობლემები ნაკლებად ექნებოდათ საბაკალავრო საფეხურზე;
- სტუდენტებს არ აქვთ საინტეგრაციო გარემო. არ ხდება კომუნიკაცია ქართველ სტუდენტებთან, მათი სამოქალაქო ცნობიერება და სამოქალაქო ინტეგრაცია ნაკლებია, ისინი იზოლირებული არიან კონკრეტულ შენობაში. ყოველგვარი ინტერაქციის გარეშე; დამატებითი კლასგარეშე ღონისძიებები, რაც ხელს შეუწყობდა მათ ინტეგრაციას, მათთვის ხელმიუწვდომელია.

ასევე საინტერესოა განვიხილოთ რა ვითარებაა რეალურად უნივერსიტეტებში და 2014 წლიდან დღემდე თუ მოხერხდა ამ პრობლემებს ნაწილობრივ გამოსწორება. ამ მხრივ ასევე საჭიროა წარმოვადგინოთ სახელმწიფო უნივერსიტეტების სასწავლო კურიკულუმი ერთწლიანი პროგრამის ფარგლებში. (ბოჭორიშვილი, 2015.) უნდა აღინიშნოს, რომ ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი ბევრად უფრო ანიჭებს უპირატესობას ჩართულობასა და ინტეგრაციის საკითხებს, ვიდრე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ინტერვიუებში კარგად გამოიკვეთა ეს ტენდენცია. სტუდენტები ჩივიან ამ საკითხზე და აღნიშნავენ, რომ ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში თანამედროვე მეთოდოლოგიაა დანერგილი. სასწავლო კურიკულუმს თუ გადავხედავთ, თითქმის ორივე უნივერსიტეტის ერთწლიანი პროგრამა ისახავს მიზნად ქართული ენის სრულყოფილად სწავლებას სტუდენტებისათვის, მაგრამ სიტუაცია ბევრად განსხვავებულია.

ცხრილი #25 - თსუ ქართული ენის ერთწლიანი პროგრამის კურსების ჩამონათვალი

პროგრამისათვის სავალდებულო კურსები - 60 კრედიტი (ECTS)										
კოდი	სასწავლო კურსის დასახელება	კრედიტების რაოდენობა ECTS	საკონტაქტო საათები სემესტრში		დამოუკიდებელი მუშაობის საათები სემესტრში			შუალედური/დასკენითი გამოცდის ჩაბარება	სწავლების სემესტრი	
			ლექცია	სამუშაო ჯგუფი / პრაქტიკუმი	პრაქტიკებისათვის მოსამზადება	შუალედური გამოცდის/ გამოცდების მოსამზადება	დასკენითი გამოცდისთვის მომზადება		შემოდგომა	გაზაფხული
1	ქართული ენის სამეტყველო ფუნქციები (ა. ლაპარაკი; ბ. მოსმენა; გ. კითხვა; დ. წერა) – 1	20		240	200	24	27	9	✓	
2	ქართული ენის სამეტყველო ფუნქციები (ა. ლაპარაკი; ბ. მოსმენა; გ. კითხვა; დ. წერა) – 2	15		180	150	17	21	7		✓
3	ქართული ენის პრაქტიკული გრამატიკა-1	5		45	60	8	9	3	✓	✓
4	ქართული ენის პრაქტიკული გრამატიკა-2	5		45	60	8	9	3	✓	✓
5	ქართული ენის კომუნიკაციური ასპექტები	5		45	60	8	9	3	✓	✓
6	ქართული ენის კომუნიკაციური ასპექტები	5		45	60	8	9	3	✓	✓
7	ქართული ენის ორთოეპია და მართლწერა	5		60	45	8	9	3		✓

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან მიღებული ოფიციალური საჯარო ინფორმაცია

ცხრილი #26 - ილიაუნის ქართული ენის ერთწლიანი პროგრამის კურსების ჩამონათვალი

№	კურსები	სტატუსი (სავ., სავ./ არჩ., არჩ.)	კრედიტები	საკონტ. საათები	სემესტრები	
					შემ.	გაზ.
GSL_101	ქართული ენის ინტეგრირებული კურსი 1 (ქართული, როგორც მეორე ენა)	სავ.	12	180	X	
GSL-102	ქართული ენის ინტეგრირებული კურსი 2 (ქართული, როგორც მეორე ენა)	სავ.	12	180		X
GSL-103	ენა და კულტურათშორისი დიალოგი (ქართული, როგორც მეორე ენა)	სავ.	6	32	X	
GSL-104	მედიაკურსი 1 (ქართული, როგორც მეორე ენა)	სავ.	6	32	X	

2017 წლის სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიაში აღნიშნულია, რომ საჭიროა ინტეგრაციის გაღრმავებისთვის სახელმწიფო პროგრამების დაწყება და უნივერსიტეტებთან ურთიერთთანამშრომლობის გაღრმავება.(სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სამინისტრო,2017. გვ:5-7.) ილიას უნივერსიტეტში არსებობს დამხმარე ინტეგრაციის ცენტრი, რომელსაც ჰყავს თავისი კოორდინატორი და ჩართულია აქტიურად ამ სახელმწიფო პროგრამებში „1+4“ პროგრამის სტუდენტებთან ერთად. ამ მხრივ ეს უნივერსიტეტი მოწინავეა საქართველოში. აქვე პირველად იქნა შემოღებული ტუტორიუმის სისტემა, რაც იმას ნიშნავს რომ უფროსკურსელი ქართველი სტუდენტები კურირებენ მოსამზადებელი კურსის ეროვნულ უმცირესობებს და ეხმარებიან პრობლემების გადაწყვეტაში. ასევე აქ ინტეგრაციის დონე ბევრად მაღალია აზერბაიჯანელ და სომეხ სტუდენტებს შორის, რადგან იგეგმება სხვადასხვ აქტივობები, მაგალითად: სიტუაციური თამაშები და უწყვეტ გასვლა უნივერსიტეტიდან ამ სტუდენტებს. ასეთი „თამაშის“ ტიპის მეთოდებით ძლიერდება ინტეგრაცია საზოგადოებასა და ეროვნულ უმცირესობებს შორის. ტუტორიუმის სისტემას თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი მოგვიანებით 2016 წელს შეუერთდა და აქ ჯერ-ჯერობით ეხლა იხვეწება ეს მეთოდი. 2013 წელს გაეროს ასოციაციის დაფინანსებით ილიას უნივერსიტეტის ბაზაზე შეიქმნა „ახალგაზრდული ცენტრი,“ რომელიც პირდაპირ ემსახურება ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრირებას საზოგადოებაში. აქ ძირითადად მუშაობა მიდის არაფორმალური განათლების კუთხით და გარდა ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტებისა, ცენტრის კარი ღიაა ყველა „1+4“ პროგრამით ჩარიცხული ეთნიკური უმცირესობებისათვის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ილიას უნივერსიტეტი ჩართული იყო შარშან 2016 წელს სახელმწიფოს მიერ წამოწყებულ პროექტში, სადაც უკვე კურსდამთავრებული ეროვნული უმცირესობის სტუდენტები, რომლებმაც კარად იცოდნენ ქართული ენა წარგზავნილნი იყვნენ საკუთარ სოფლებში „ენის დესპანებად“ რათა ესწავლებინათ თანასოფლელებისათვის ქართული ენა. საინტერესოა ასევე რომ 2014 წლის განმავლობაში მომზადდა საინფორმაციო მასალები ეთნიკური უმცირესობების ენებზე(სომხური,აზერბაიჯანული,აფხაზური,ოსური)და გავრცელდა.ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გაიმართა შეხვედრა

არაქართულენოვან სტუდენტებთან. მათ მიეწოდათ ინფორმაცია საქართველოს ევროინტეგრაციის პროცესის შესახებ. სახელმწიფო მინისტრის აპარატმა „1+4“ პროგრამის ბენეფიციარ სტუდენტებისთვის გამოაცხადა ესეების კონკურსი თემაზე „ევროინტეგრაცია და მე“. კონკურსი ითვალისწინებდა ახალგაზრდების მოსაზრებების და მიდგომების წარმოჩენას საქართველოს ევროპულ არჩევანთან მიმართებაში. საკონკურსო კომისიამ გამოავლინა 3 საუკეთესო ნაშრომის ავტორი. გამარჯვებულები დაჯილდოვდნენ, ხოლო საუკეთესო სტატიები დაიბეჭდა გაზეთებში „ვრასტანი“ და „გურჯისტანი.“ (შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის კაბინეტი, 2012-2013. გვ:26-27.) ამ წლების განმავლობაში კონცეფციის ფარგლებში პროექტებისა და პროგრამების განსახორციელებლად სახელმწიფო მინისტრის აპარატს ბოლო 2 წლის განმავლობაში მხარს უჭერდა აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID), საქართველოსგაერო-სასოციაცია (UNAG) 2016 წელს საქართველოს შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის სამინისტროსა და გაეროს ასოციაციის (UNAG) ერთობლივი პროექტი დაიწყო, რომლის ფარგლებში დაიწყო სახელმწიფო სტაჟირება სახელმწიფო ორგანოებში, თვითმმართველობებში ეროვნული უმცირესობებისათვის, კონკრეტლად კი „1+4“ პროგრამით ჩარიცხული მე-3 მე-4 კურსის სტუდენტებისათვის. დასაქმებისა უცილებლობას პროექტი არ ითვალისწინებს, რადგან არ მოხდეს პირუკუ დისკრიმინაცია ქართველი სტუდენტებისა. „თუმცა პროგრამის კურსდამთავრებულები აქტიურად არიან ჩართულნი სახელმწიფო სტაჟირების პროგრამაში. ამ პერიოდშიც საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების განვითარების დეპარტამენტში აღნიშული პროგრამის 3 კურსდამთავრებული გადის სტაჟირებას,“ აღნიშნა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს უმაღლესი განათლების განვითარების სამმართველოს უფროსმა მანა შუხოშვილმა. პროექტი მიზნად ისახავს ამ სტუდენტებისთვის ინტეგრაციის გაღმავებასა და ხელის შეწყობას. პროექტში ჩართულნი არიან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და ილიას უნივერსიტეტი, რომელთა ინიციატივით და კონკურსს საფუძველზე უნივერსიტეტებიდან წარგზავნილნი არიან „1+4“ პროგრამით ჩარიცხული ეროვნული უმცირესობები. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო

ახორციელებს სხვადასხვა პროგრამებს ეთნიკური უმცირესობების სხვადასხვა აქტივობაში ჩართვის მიზნით. ზურაბ ჟვანიას სახელობის სახელმწიფო ადმინისტრირების სკოლა დარგობრივი კურსების პარალელურად ახორციელებს სახელმწიფო ენის სწავლებას. მათა შუხოშვილის თქმით, პროგრამით სწავლება ხორციელდება სკოლის 10 რეგიონულ სასწავლო ცენტრსა (ახალქალაქი, ნინოწმინდა, ბოლნისი, მარნეული, დმანისი, გარდაბანი, წალკა, საგარეჯოს მუნიციპალიტეტი სოფელი ლამბალო, ახმეტა და ლაგოდეხი) და მობილურ ჯგუფებში, რაც გულისხმობს სწავლებას ცენტრებს გარეთ. სახელმწიფო ენის სწავლების პროგრამა სრულად ფინანსდება სახელმწიფოს მიერ.

თავი 4. მონაცემთა ინტერპრეტაცია

4.1. პროგრამაში ჩართული კომპეტენტური პირები.

კვლევის პროცესში სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა უშუალოდ „1+4“ პროგრამაში ჩართულ კომპეტენტურ პირებთან. მათ შორის: ქართული ენის ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსის კოორდინატორებთან, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, უმაღლესი განათლების განვითარების სამმართველოს უფროსთან და „თბილისის ახალგაზრდული ცენტრის“ კოორდინატორთან. აქ გამოიკვეთა ეროვნული უმცირესობების მხრიდან მაღალი „მოტივაცია“ იყვნენ ჩართულნი და ინტეგრირებულნი საზოგადოებაში. თუმცა იკვეთება „კურსის არასაკმარისობა,“ რადგან ქართული ენის B2 დონეზე დაუფლება ძალიან ძნელია ეროვნული უმცირესობებისათვის და მათ სწავლის შემდგომ უწევთ ისევ ენის დახვეწა. „თუ ვერ გადალახეს ეს კურსი მათ მოუწევთ დამატებითი სემესტრის გავლა,“ აღნიშნა „თბილისის ახალგაზრდული ცენტრის“ კოორდინატორმა. აქვე გამოიყოფა ინტეგრაციის პრობლემა, ერთ-ერთი კოორდინატორი აღნიშნავს, რომ ეროვნულ უმცირესობებს ჯერ ადაპტაცია უჭირთ უცხო გარემოში და ამას ემატება ქართული ენის არცოდნა. ჩნდება „კომპლექსი,“ რადგან არ იციან ქართული საკმარისად. „ქართველი სტუდენტი იკითხავს მაინც, ამათ კი კომპლექსი აქვთ,“ აღნიშნა ინტერვიუს პროცესში ერთ-ერთმა მოსამზადებელი კურსის კოორდინატორმა. როგორც ვიცით პოლიციის აკადემიამ ეხლა შემოიღო ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსი. აქ ჩარიცხვის მსურველთა რაოდენობა ძალიან ბევრია, მაგრამ მისაღები სტუდენტთა რაოდენობა კი ძალიან მცირე. ამიტომ ძირითადად პოლიციის აკადემიას არა აქვს ინტეგრაციის პრობლემა, რადგან აქ ჩარიცხული ეროვნული უმცირესობები ძალიან მცირე რაოდენობით არიან წარმოდგენილნი. ინტერვიუს პროცესში გამოკითხულთა უმრავლესობა აღიარებს „1+4“ პროგრამის წარმატებას. „1+4 პროგრამა რეალურად ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული პროგრამაა, რომელიც მიზნად ისახავს ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრირებას უმაღლეს საგანმანათლებლო სივრცეში,“ აღნიშნა უმაღლესი განათლების განვითარების სამმართველოს უფროსმა მათ შუბოშვილმა. ამ პროგრამით განვითარების საშუალება ეროვნულ უმცირესობებს რეალურად აქვთ,

თუმცა აღინიშნება ასევე საკმაოდ ბევრი პრობლემა, რაშიც უკვე „სახელმწიფო ვალდებულება“ იკვეთება აღმოფხვარს ეს პრობლემები. აქ იკვეთება 1+4 პროგრამის ხარვეზების დადგენისა და განვითარების საჭიროებაც. დადებითად ფასდება ასევე 2016 წელს ეროვნული უმცირესობათა წარმომადგენელი კურსდამტავრებული სტუდენტების წარგზავნა თავიანთ სოფლებში მასწავლებლებად. ასეთი დაახლოებით 26 სტუდენტი იქნა გაგზავნილი. „დაბერების ტენდეცია“ სკოლებში დამახასიათებელია, ამიტომ კარგად ფასდება კადრთა გადახალისების პროცესი. ამასთანავე ხაზი გაესვა „სკოლის განათლების დახვეწას.“ „საქმე საფძველშივეა დასახვეწი და რაც შეგვიძლია ვაკეთებთ ამ პროგრამის ფარგლებში,“ აღნიშნა ქართული ენის ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსის ერთ-ერთმა კოორდინატორმა. ამასთანავე გამოიყოფა ნეგატიური განწყობები არამარტო ქართველი სტუდენტების მხრიდან, არამედ საზოგადოების მხრიდანაც. მაგალითად, ტუტორიუმის სისტემის შემოღებისას „ვერ ხვდებოდნენ რაში სჭირდებოდათ ეს“ აღნიშნა „ახალგაზრდული ცენტრის“ კოორდინატორმა. მაგრამ ნელ-ნელა შეინიშნება მოხალისეობის განვითარება ქართველ სტუდენტებში. თუმცა საზოგადოების დამოკიდებულებები ცოტა არ იყოს არასახარბიელოა ამ კუთხით.

1+4 პროგრამაში უშუალოდ ჩართული პირების ინტერვიურებისას გამოიყო შემდეგი ძირითადი მახასიათებლები:

- მოტივაცია- ეროვნული უმცირესობათა წარმომადგენლების მოტივაცია ჩართულნი იყვნენ საზოგადოებაში;
- კურსის არასაკმარისობა-ხშირ შემთხვევაში უწევთ დამატებითი სემესტრის გავლა ქართული ენის უკეთ ასათვისებლად;
- უცხო გარემო-ჯერ საჭიროა შეგუება საუნივერსიტეტო სივრცესთან და შემდეგ ინტეგრაცია, რაც ეროვნულ უმცირესობებს ძალიან უჭირთ ;
- კომპლექსი-ეროვნული უმცირესობების უმრავლესობას აქვთ ქართული ენის არასათანადო ცოდნის გამო კომპლექსი და ამიტომ უჭირთ კონტაქტის დამყარება ლექტორებთან და ქართველ სტუდენტებთან;
- დახმარებისთვის მზაობა-სახელმწიფო და პროგრამაში ჩართული პირები ყოველთვის მზად არიან და მიესალმებიან ეროვნული უმცირესობებისათვის დახმარების გაწევას;

- მოხალისეობის დანერგვა-ტუტორიუმის სისტემამ ქართველ სტუდენტებში გააჩინა მოხალისეობის პრაქტიკა, რითაც აბსოლუტურად უსასყიდლოდ ეხმარებიან არაქართულენოვან სტუდენტებს;
- განვითარების საშუალება-1+4 პროგრამა დადებითად ფასდება ეროვნული უმცირესობებისათვის ინტეგრირებისა და განვითარების კუთხით;
- სახელმწიფოს ვალდებულება-სახელმწიფოს მოვალეობაა ხელი შეუწყოს ეროვნული უმცირესობების ინტეგრაციას სხვადასხვა საგნმანათლებლო პროგრამებით;
- საშუალო განათლების დახვეწა- გამოკითხულთა უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ სახელმწიფომ ყურადღება უნდა მიაქციოს საშუალო საფეხურზე განათლებას და რომ ქართული ენის სწავლება საფუძველშივე უნდა გამოსორწრდეს;
- დაბერების ტენდენცია-საუბარია იმაზე, რომ სკოლებში აუცილებელია ახალგაზრდა კადრებით გადახალისება;
- კანონით თანასწორობა-გამოკითხულთა უმრავლესობა ხაზს უსვამს სტაჟირების პროგრამაში კანონის თანასწორობის გათვალისწინებას, რომ არ მოხდეს პირუკუ დისკრიმინაცია ქართველი სტუდენტებისა;
- კონკურენციის აუცილებლობა- სტაჟირება ემსახურება ეროვნული უმცირესობების უფრო კონკურენტულუნარიანდ ჩამოყალიბებას, შესამისად მათი დასაქმება მოხდება არა ვიღაცის „კეთილი ნებით“ არამედ მათი კვალიფიკაციის შესაბამისად;

4.2. ლექტორები და პედაგოგები.

კველის პროცესში ჩატარდა უშუალოდ იმ ლექტორებთან და პედაგოგებთან ინტერვიუ, რომლებსაც შეხება აქვთ 1+4 პროგრამით ჩარიცხულ სტუდენტებთან. უნდა აღინიშნოს, რომ ქართული ენის მოსამზადებელი კურსის პედაგოგები ძირითადად ახალგაზრდა თაობას წარმოადგენენ. ეს გარემოება ძირითადად გამოწვეულია იმით, რომ სტუდენტებს არ გაუჭირდეთ კომუნიკაცია პედაგოგებთან. კველის პროცესში გამოკითხული იქნა 6 პედაგოგი სამი სხვადასხვა უნივერსიტეტიდან. მოწინავე

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის შემდგომ, ქართული ენის მოსამზადებელი კურსის პოლიციის აკადემიის პედაგოგებთანაც იქნა სიღმისეული ინტერვიუ ჩატარებული. საერთო რაც არის და უმეტესობა რასაც უსვამს ხაზს არის „დახმარებისთვის მზაობა.“ მართალია უნივერსიტეტებს აქვთ გაწერილი კონკრეტულად რა ხერხებით უნდა აითვისონ ეროვნულმა უმცირესობებმა ქართული, მაგრამ ამასთანავე პედაგოგები აღნიშნავენ, რომ დამატებითი საათების ჩატარებაზეც არ იქნება პრობლემა. ილიას უნივერსიტეტის ერთ-ერთი პედაგოგი აღნიშნავს: „ქართული ენის ცოდნის დონით ძალიან განსვავებული სემინტები მოდის ბავშვების, მაგრამ ჩვენი ვალაია დავებმართოთ თითოეულს ხარვეზების აღმოფხვრაში, ქართული ენის ათვისებაში.“ გამოკითხულთა უმრავლესობა იმასაც აღნიშნავს, რომ სტუდენტება თითქმის ან არ იციან ქართული ან A1 დონეს ძლივს ფლობენ. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მართალია პოლიციის აკადემიამ დაამატა ეს კურსი, მაგრამ აქ იკვეთება „წინასწარგანსაზღვრულობა.“ ე.ი. აქ ის სტუდენტები აბარებენ, რომელთაც უკვე წინასწარ იციან რა პროფესიის უნდა გამოვიდნენ, ერთ-ერთი პოლიციის აკადემიის პედაგოგი აღნიშნავს: „აქ ის ბავშვები აბარებენ, რომელთაც წინასწარ აქვთ განსაზღვრული რომ პოლიციურ სისტემაში უნდათ მუშაობა...“

კვლევაში ასევე იკვეთება ტენდენცია, იმისა, რომ პედაგოგები ერთხმად მიესალმებიან მოდერნულ მეთოდების დანერგვას სწავლის პროცესში. „ჯავახიშვილში ცოტა არ იყოს მოძველებული მეთოდებია, ეს ჩემი ბევრი სტუდენტისგან გამიგია, რაც ძალიან სამძწუხაროა...“ აღნიშნავს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ერთ-ერთი პედაგოგი. გამოკითხულთა უმრავლესობა ძირითად პრობლემად არა ენის ათვისებას არამედ ინტეგრაციის პრობლემას გამოყოფენ. წინა წლებში გამოიყოფოდა „დამოკიდებულების პრობლემა,“ ქართველი სტუდენტების მხრიდან ადგილი ჰქონდა ნეგატიურ განწყობებს, თუმცა დროთა განმავლობაში ვითარება უკეთესობისკენ შეიცვალა. პედაგოგების უმრავლესობა საუბრობს იმაზე, რომ დღეს ახალგაზრდა თაობა უფორ კეთილგანწყობილია ეროვნული უმცირესობების მიმართ, ვიდრე წინა თაობა. თუმცა საუნივერსიტეტო სივრცის გარეთ, ეროვნულმა უმცირესობებმა უკვე თავად უნდა მოახერხონ ინტეგრაცია და კომუნიკაცია. გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი

მიესაღმება ტუტორიუმის სისტემის დანერგვას (ე.ი. ქართველი მაღალკლასელები ეხმარებიან ეროვნულ უმცირესობებს) იკვეთება „მოქალაქეობრივი თვითშეგნების“ დანერგვა არამარტო არაქართველ, არამედ ქართველ სტუდენტებშიც, „დახმარებისთვის ხელის გაწვდომა არაა სავალდებულო, მაგრამ ესაა მოქალაქის თვითშეგნება დაეხმაროს მეორე მოქალაქეს საზოგადოებაში ინტეგრაციაში.“ ხაზს უსვამს საუბრისას ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ერთ-ერთი ლექტორი. და ამატებს, რომ ამ უნივერსიტეტში ძალიან ეგობრული განწყობა არის, სტუდენტებს შორის, ასევე ლექტორებსა და სტუდენტებს შორისაც. აღნიშნება, რომ საჭიროა სახელმწიფომ დასაწყისივე უზრუნველყოს ქართული ენის საფუძვლიანი სწავლება. „ერთწლიანი კურსის არასაკმარისობაზე“ კეთდება ასევე აქცენტი. „ბევრი სტუდენტი მოდის და რომ ხვდება ვერ დაამთავრებს მიდის უკან, შუა გზაში ატოვებს სწავლას...“ აღნიშნავს ერთ-ერთი გამოკითხული.

საინტერესოა ასევე ქართული ენის კურსდამთავრებულ სტუდენტთა შორის ქართული ენის ცოდნის დონის განსაზღვრა. ამიტომ კვლევის პროცესში განხორციელდა ლექტორებთან სიღრმისეული ინტერვიუების ჩაწერა. მართალია მათ არ იცოდნენ დასაწყისში ეროვნული უმცირესობათა სტუდენტების ქართული ენის ცოდნის დონე, თუმცა საერთო აზრი ისაა, რომ ეს ჯგუფები ახერხებენ ენის მეტნაკლებად დაუფლებას და კრედიტების აღებას ბაკალავრიატის საფეხურზე. თუმცა აქ „დროის ფაქტორი“ გამოიყოფა, რაზეც საუბრობენ ლექტორები. „ბევრი სტუდენტი ძალიან გვიან ამთავრებს უნივერსიტეტს, ან საერთოდ ვერ ამთავრებს.“ ამბობს ერთ-ერთი გამოკითხული. ასევე „სახელმწიფოს ვალდებულებას“ ესმევა ხაზი. ლექტორები აღნიშნავენ, რომ სახელმწიფოა ვალდებული ეროვნულ უმცირესობებს ინტეგრაციაში შეუწყონ ხელი. „უნივერსიტეტი ვალდებულია დაეხმაროს სახელმწიფოს ამ პროცესის განხორციელებაში...“ აღნიშნავს ერთ-ერთი ლექტორი.

მოკლედ რომ დავახასიათოთ, სიღრმისეული ინტერვიუების გაანალიზების შედეგად გამოიკვეთა შემდეგი მახასიათებლები:

- *მოვალეობის გააზრება*- გამოკითხულთა უმრავლესობას გააზრებული აქვს საკუთარი მოვალეობა, დაეხმარონ, ასწავლოს ეროვნულ უმცირესობებს ქართული ენა უკეთ;
- *სახელმწიფოს ვალდებულება*- ლექტორები ხაზს უსვამენ, რომ უმცირესობების ინტეგრაციას სახელმწიფომ უნდა შეუწყოს ხელი, ხოლო უნივერსიტეტი კი უნდა დაეხმაროს ამ პროცესის განხორციელებაში მთავრობას;
- *დროის ფაქტორი*- გამოკითხულთა უმრავლესობა ხაზს უსვამს დროის ფაქტორის პრობლემას, რაც იმაში გამოიხატება, რომ ზოგიერთი სტუდენტს რჩება საგნები და განუსაზღვრელი დროით სწავლობს, ან ხვდება რომ ვერ დაეუფლება საგნებს ან მოსამზადებელ ენის კურსდა შუა გზაში ატოვებს სწავლას;
- *მოქალაქეობრივი თვითშეგნების დანერგვა*- იკვეთება იმის ტენდენცია, რომ არამარტო ეროვნულ უმცირესობებში, არამედ ქართველ სტუდენტებშიც ნელ-ნელა იცლება უკეთესობისკენ მოქალაქეობრივი თვითშეგნება;
- *დახმარებისთვის მზაობა*- გამოკითხულთა უმრავლესობა ყოველთვის მზადაა დაეხმაროს სტუდენტს ენის უკეთ ათვისებაში;
- *დამოკიდებულების პრობლემა*- წინა წლებთან შედარებით ქართველ სტუდენტებში ნეგატიური დამოკიდებულება ეროვნულ უმცირესობების მიმართ მცირდება, ყალიბდება მეგობრული ურთიერთობები, მაგრამ ეს ტენდენცია მეტნაკლებად მაინც შეინიშნება;

4.3. სტუდენტები.

კვლევის პროცესში გამოკითხული იქნა 10 სტუდენტი, რომელთაგან 3 ქართული ენის მოსამზადებელი კურსის სტუდენტია, 2 მაღალკურსელი, 2 დამამათვრებელი კურსის სტუდენტი, ხოლო 2-მა უკვე დაამთავრა სწავლა 1+4 პროგრამის საშუალებით. კვლევის პროცესში განხორციელდა ასევე სიღრმისეულ ინტერვიუსთან ერთად მცირე კითხვარით გამოკითხვა სტუდენტების, რომლითაც განისაზღვრა რატომ ჩააბარეს ამ პროგრამის ეროვნულმა უმცირესობებმა. გამოკითხულთა უმრავლესობის(10-დან 7ის) პასუხი იყო, რომ ძალიან უნდოდათ უმაღლესში სწავლა და ამის საშუალება ძლივს

მიეცათ. სამმა სტუდენტმა კი უპასუხა, რომ ქართული ენის უკეთ შესასწავლად ჩააბარეს ამ პროგრამით. ასევე გამოკითხულთა უმრავლესობამ 1+4 პროგრამის შესახებ მეგობრებისგან და ახლობლებისგან გაიგეს, ტუმცა იყო 1 სტუდენტი, რომელიც პირველი წლის ნაკადიდან იყო და აღნიშნა, რომ ამ პროგრამის შესახებ ტელევიზიიდან შეიტყო.

საინტერესოა სტუდენტთა დამოკიდებულებების განსაზღვრა 1+4 პროგრამის მიმართ. უმრავლესობა მიესალმება ასეთი პროგრამების განხორციელებას სახელმწიფოს მხრიდან, რადგან „ინტეგრაციისთვის მზადყოფნა“ ათივე სტუდენტთან გამოიკვეთა. იკვეთება ასევე „მოქალაქეობრივი თვითშეგნების“ განვითარების ტენდენცია. კერძოდ, ის სტუდენტები, რომლებიც გადიან მოსამზადებელ კურსს, ჯერ ორიენტირებულნი არიან რომ დაამთავრონ სწავლა და ძირითადად კითხვებს ამ კუთხით სცემდნენ პასუხს. თუმცა ის სტუდენტები, რომლებიც უკვე ბაკალავრიატის საფეხურზე არიან, ან დამთავრებული აქვთ სწავლა, აღნიშნავენ, რომ ისინი საქართველოს მოქალაქეები არიან და მიესალმებიან 1+4 პროგრამის განხორციელებას სახელმწიფოს მხრიდან. „მე ვიფიქრე ღმერთმა გადმომხედა-მეთქი, სამჯერ ჩავიჭერი გამოცდებზე და 1+4 პროგრამით, სააკაშვილის ინიციატივით, მოვხვდი უნივერსიტეტში. ჩემს სამშობლოს განათლებული უფრო გამოვადგები...“ აღნიშნავს უკვე კურსდამთავრებული ერთ-ერთი სტუდენტი. „საქართველოს მოქალაქე ვარ, მიყვარს ჩემი ქვეყანა, მერე რა რომ სხვა ეთნოსის ვარ...“ აღნიშნავს მეორე. ასევე გამოიყოფა „ინტეგრაციის მოთხოვნილება“ ეროვნულ უმცირეობებში. ისინი ხაზს უსვამენ, რომ თუ სახელმწიფომ არ მისცა უფლება ისწავლონ, მაშინ ეს ბავშვები მიდიან თურქეთსი, ან რუსეთში(ვისაც ამის ფული აქვთ) და იქიდან ჩამოდიან „ღმერთმა იცის როგორი შეგნებით,“ აღნიშნა ერთ-ერთმა. აქვე „ფინანსური პრობლემა“ გამოიყოფა. ბევრს არ აქვს სწავლის გადასახადი, ეს სტუდენტები ჩამოდიან სხადასხვა რაიონებიდან „კარგი იქნებოდა უნივერსიტეტს საერთო საცხოვრებლებზე ეზრუნა“ ანიშნავს ერთ-ერთი სტუდენტი.

საინტერესოა ასევე სწავლის დამთავრების შემდგომ როგორ არიან ინტეგრირებულნი ეროვნული უმცირესობები, ან სწავლის პროცესში თუ ექცევა ამ პროცესს ყურადღება. „მე ჯავახიშვილი მოვხვდი და აქ ვისწავლე, ძალიან მიყვარს ჩემი უნივერსიტეტი, მაგრამ ილიაში უფრო კარგი სიტუაციაა,“ აღნიშნავს ერთ-ერთი

მაღალკურსელი. ასევე გამოკითხულთა უმრავლესობა 10-დან 6 აღნიშნავს, რომ კარგი იქნება სახელმწიფოს მათ დასაქებაზეც ეზრუნა. „ზოგი ამთავრებს და მიდის საკუტარ სოფელში, ამით მთავრდება ყველაფერი...“ აღნიშნა ინტერვიუს დროს ერთ-ერთმა სტუდენტმა. ასევე ზოგიერთის თქმით პრობლემა მარტო ერთ მხარეს არ დგას, იკვეთება ე.წ. „მონდომება“, რომლითაც იმას უსვამენ ხაზს, რომ მარტო სახელმწიფო ვერაფრს გააკეთებს, თუ სტუდენტი თავად არ მოინდმებს გახდეს სრულფასოვანი წევრი საზოგადოებისა. ამისთვის კი მთავარია მონდომება და შრომა. სწავლა დღე და ღამე. ერთ-ერთი კურსდამთავრებული სტუდენტი იხსენებს, როგორ ეხმარებოდნენ ქართველი სტუდენტები, როგორ ათენებდნენ მისთვის კონსპექტების წერაში დაეხმარებოდა. „მართალია ზოგიერთი ცუდად მიყურებდა, იმიტომ რომ აზერბაიჯანელი ვარ, მაგრამ არიან ისინიც ვისაც ძალიან ვუყვარვარ, ვინც ღამეებს ათენებდა ჩემს დახმარებაში...“

საინტერესოა ასევე თუ არიან დასაქმებულნი ეს სტუდენტები. გამოკითხული 10-დან მხოლოდ 2-ია ასეთი, ერთი მაღალკურსელია, ერთსაც დამთავრებული აქვს უნივერსიტეტი. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეს დასაქმება მოხდა ნაცნობთა „კეთილი ნებით“ და არა კვალიფიკაციის მიხედვით, უცხო გარემოში, უცხო ხალხთან. ე.ი. მათ არ მოუწიათ მისვლა ასეთ სიტუაციაში და უბრალოდ თავიანთი კვალიფიკაციის შესაბამისად სამსახურის დაწყება. „აქ ბევრი ფიქრობს აზერია, ამას ვინ უნდა მისცეს სამსახური, მე ჩემი მეგობარი დამეხმარა და ჩემი მონდომებაც.“ აღნიშნა ერთმა სტუდენტმა.

კვლევისას წარმოებული მცირე კითხვარით გამოკითხვისას, დადგინდა რატომ ჩააბარეს სტუდენტებმა ამ პროგრამით. 10-დან 6-მა ანუ 50%-ზე მეტმა უპასუხა, რომ წინა წლებში ვერ მოახერხეს ჩაბარება და გადალახვა ერთიანი ეროვნული გამოცდებისა, იქამდე სანამ „1+4“ პროგრამა არ შემოვიდა. ნახევარზე მეტი სტუდენტი უნივერსიტეტში მოხვედრილია მეორე ან მესამე მცდელობის შედეგად. ხოლო 4-მა სტუდენტმა უპასუხა, რომ ქართული ენის უკეთ შესწავლებლად ჩააბარეს ამ პროგრამით. ასევე კვლევის პროცესში გამოიკვეთა ის ტენდენცია, რომ სტუდენტებს წერა უფრო უჭირთ ქართულად, ვიდრე მეტყველება. ეს გამოიკვეთა 10-დან 9 სტუდენტიდან. მხოლოდ ერთი ფლობდა ქართულ ენას სრულყოფილად და ესეც გამოწვეული იყო, იმით რომ გავლილი ქონდა საშუალო განათლების საფეხური ქართულ სკოლაში.

მოკლედ რომ ჩამოვაყალიბოთ სტუდენტთა გამოკითხვისას გამოიკვეთა შემდეგი მახასიათებლები:

- *ენობრივი პრობლემები*- ბაკალავრიატის საფეხურზეც სტუდენტებს ექმნებათ ენობრივი ბარიერი, რაც კედიტების მოპოვებაში ძირითადი ხელის შემშლელი ფაქტორია;
- *ფინანსური პრობლემები*-წინა პრობლემა განაპირობებს სწავლის უსაზღვროდ გაგრძელებას, რის გამოც იქმნება ფინანსური პრობლემები და ასეთი სტუდენტები ვეღარ ამთავრებენ სწავლას;
- *ინტეგრაციის მოთხოვნილება*- გამოკითხულთა უმრავლესობა მიესალმება სახელმწიფოს მიერ განხორციელებულ 1+4 პროგრამას და საჭიროდ თვლიან დამატებით ასეთი რეფორმების გატარებას. ასევე მიუთითებენ რომ კარგი იქნება თუ სახელმწიფო დაასაქმებს მათ;
- *მოქალაქეობრივი თვითშეგნების განვითარება*-მაღალკურსელ და კურსამთავრებულ სტუდენტებში მოქალაქეობრივი თვითშეგნება უფორ განვითარებულიამ ვიდრე ქართული ენის მოსამზადებელი კურსის სტუდენტებში. მაგალიტად ისინი საუბრისას ხაზს უსვამენ რომ უყვარს საქართველო, მათი სამშობლო და არიან საქართველოს სრულფასოვანი მოქალაქეები;
- *მონდომება*- სტუდენტები ასევე აღნიშნავენ, რომ საჭიროა მათი მხრიდან მონდომეა და დამტკიცება იმისა, რო ისინიც საქართველოს მოქალაქეებია რიან;
- *ქართველ სტუდენტთა კეთილგანწყობა*-იკვეთება ასევე ქართველი სტუდენტების მხრიდან მეგობრული დამოკიდებულება ეროვნული უმცირეობების მიმართ;
- *„კეთილი ნებით“ დასაქმების ტენდენცია*-გამოკითხულთა ძალიან მცირე ნაწილია დასაქმებული და ისიც ნაცნობთა მხრიდან, რაც ინტეგრაციის კუთხით არასახარბიელო მაჩვენებელია;

დასკვნა:

დემოკრატიული სახელმწიფოს აღმშენებლობის გზაზე ერთ-ერთ ძირითად გამოწვევად საზოგადოებაში უმცირესობათა ინტეგრაცია ითვლება. თუ ეს პროცესი დემოკრატიული ღირებულებების დაცვით არ მოხდა, სამოქალაქო საზოგადოების არსებობაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველო სწორედ ამ გზაზე დგას. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ქვეყანა მულტიეთნიკური სახელმწიფოა. შესაბამისად ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრირება აუცილებელია და ერთ-ერთ უმთავრეს მიზანს წარმოადგეს დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პროცესში.

ინტეგრაციის კუთხით ძირითადი ცვლილებები ქვეყანაში „ვარდების რევოლუციის“ შემეგ იწყება. განსაკუთრებით ყურადღება ეთმობა ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრირებას განათლების საშუალებით. ეს ის მექანიზმია, რომელიც მომავალზეა გათვლილი და ნელ-ნელა უნდა მოხდეს საზოგადოების შევსება-განახლება განათლების საშუალებით სამოქალაქო თვითშეგნებით „აღჭურვილი“ ეროვნული უმცირესობებით. 2005 წლიდან მიმდინარეობდა განათლების სისტემაში მთელი რიგი ცვლილებების განხორციელება ამ კუთხით, რამაც საბოლოოდ სახელმწიფო „1+4“ პროგრამამდე მიიყვანა. 2009 წლის ცვლილებებით შემოდიხ „კვოტირების სისტემა,“ რომელიც მოთხოვს ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე ზოგადი უნარების ტესტის მშობლიურ ენაზე ჩაბარებას ეროვნული უმცირესობებისათვის, თუმცა ამავე ცვლილებებით ქართულ ენაში მოსამზადებელი ერთწლიანი კურსის გავლა ამ პროგრამით ჩარიცხული ყველასტუდენტისთვის სავალდებულო ხდება.

მოცემული კვლევა მიზნად ისახავდა დაგვედგინა რამდენად უწყობს ხელს 1+4 პროგრამა ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციას საქართველოში და რა ხვეწები გამოიყოფა ამ კუთხით. შესაბამისად არსებული მონაცემების გაანალიზების საფუძველზე უნდა შემოწმებულიყო კვლევის პროცესში გამოყოფილი ჰიპოთეზა, რომელიც ცდილობდა აეხსნა რამდენად განაპირობებდა ქართული ენის ცოდნის დონე ეროვნულ უმცირესობებში შემდგომში მათ ინტეგრაციას საზოგადოებაში.

კვლევის ჰიპოთეზა: რაც უფრო დაბალია ქართული ენის ცოდნის დონე „1+4“ პროგრამით ეროვნულ გამოცდებზე გასული ეროვნული უმცირესობებში პროგრამის დაწყებამდე და შემდეგ, მით უფრო დაბალია ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციის დონე ქვეყანაში.

კვლევის პროცესში გაანალიზებული იქნა ქართული ენის ცოდნის პრობლემა ეროვნულ უმცირესობებში. სიღმისეული ინტერვიურების პროცესში, რომელიც ეროვნული უმცირესობების სტუდენტებთან ჩატარდა გამოიკვეთა საშუალო განათლების საფეხურზე ენის სწავლების პრობლემები არაკვალიფიცირებული მასწავლებლების მიერ და შემდგომში უმაღლესი განათლების საფეხურზე უკვე ამ მიზეზით პრობლემების შექმნა. ასევე რაოდენობრივი მეთოდების-კითხვარის საფუძველზე გამოკითხული სტუდენტების პასუხებიდან დადგინდა თუ რატომ ჩააბარეს ამ პროგრამით სტუდენტებმა. „1+4“ პროგრამა დადებითად ფასდება არამარტო ეროვნული უმცირესობების მხრიდან, (ეს არის სახელმწიფოს მხრიდან „შანსი“) არამედ უშუალოდ ამ პროგრამაში ჩართული კომპეტენტური პირებისგანაც. თუმცა გამოკითხულთა უმრავლესობა მიუთითებს ქართული ენის ათვისების პრობლემას და ერთწლიანი კურსის არასაკმარისობას. პროგრამა ძალიან კარგია და წინ გადადგმული ნაბიჯია სახელმწიფოს მხრიდან, მაგრამ არსებობს ძალიან ბევრი ხარვეზი, რაც უნდა აგა მოსწორდეს. განსაკუთრებით კი პრობლემატურია ქართული ენის ათვისება და დახვეწა. ამიტომ ეს პირდაპირ კორელაციაში მოდის ეროვნული უმცირესობათა ინტეგრაციასთან. თუკი ვერ მოხერხდა ერთი წლის ვადაში ენის დაუფლება, ხშირია ტენდენცია სწავლის მიტოვებისა, ან სხვადასხვა ფაკულტეტებზე მობილობისა, ან დამატებითი სემესტრის აღებისა, რაც ასოცირდება უსასრულოდ სწავლებათან. ამიტომ ინტეგრაცია ამ კუთხით მცირდება. ხაზი ესმევა ან სკოლის პერიოდში ქართული ენის სწავლების ხარისხის ამაღლებასა და დახვეწას, ან უმაღლესში ერთწლიანი კურსის გაზრდას. კვლევის პროცესში გამოიყო შემდეგი ძირითადი ფაქტორები:

- ✓ ინტეგრაციის კუთხით სახელმწიფოს მიერ „1+4“ პროგრამის შემოღება წინ გადადგმული ნაბიჯია, თუმცა გამოიყოფა ხარვეზები, რომელთა აღმოფხვრაც აუცილებელია;

- ✓ ენობრივი პრობლემა ისევ აქტუალურია 2010 წლიდან დღემდე, რაც იმასაც მიუთითებს იმას, რომ საშუალო განათლების სისტემაში ცვლილებები ძალიან ნელა მიმდინარეობს;
- ✓ სასკოლო განათლება საფუძველია უმაღლესი განათლების საფეხურის. აქ ქართული ენის სწავლების ხარისხი პირდაპირ გავლენას ახდენს უმაღლეს სასწავლებლებში ეროვნული უმცირესობათა აკადემიურ მოსწრებაზე;
- ✓ ჩარიცხული სტუდენტთა უმრავლესობას მშობლიურ ენაზე აქვს სკოლა დამთავრებული, წარმატებას ინტეგრაციის კუთხით ძირითადად ის სტუდენტები აღწევენ, რომელთაც ქართული სკოლა აქვთ გავლილი რამოდენიმე წელიწადი მაინც. ასეთ სტუდენტებზე კი ხვდებიან ხშირად უმაღლესში სწავლისას პრობლემებს ინტეგრაციის კუთხით, ასევე ქართული ენით სწავლების კუთხით;
- ✓ ფინანსური ფაქტორი დიდ როლს თამაშობს. ის სტუდენტები, რომლებსაც უწევთ დამატებითი სემესტრების გავლა ხშირ შემთხვევაში ვერ იხდიან გადასახადს და ტოვებენ უნივერსიტეტს, ბრუნდებიან საკუთად სოფლებში და შესაბამისად მათი ინტეგრირება ვეღარ ხდება. ის სტუდენტები, რომლებიც ვერ ფლობენ ქართულს სათანადო დონეზე და აქვთ ფინანსები მიდიან უცხო ქვეყანაში(რუსეთი, თურქეთი) და იქიდან საერთოდ სხვა შეგნებით ბრუნდებიან. საქარველოს მოქალაქეებად უკვე ფორმალურად თვლიან თავს და რა თქმა უნდა მათინ ინტეგრაცია უფრო ძნელდება;
- ✓ სახელმწიფოს მხრიდან „1+4“ პროგრამის ფარგლებში მიმდინარეობს მთელი რიგი პროგრამების დანერგვა, რაც დამატებით ხელს უწყობს ინტეგრირების პროცესს, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საერთაშორისო დონორებისა და საზოგადოების მხრიდან უფრო ბევრი ინიციატივა და ზეწოლა მოდის ამ კუთხით, ვიდრე თავადა სახელმწიფოს მხრიდან;
- ✓ შეინიშნება განსხვავება უნივერსიტეტების ჩართულობის მხრივ ასეთ პროგრამებში და შესაბამისად, ეროვნული უმცირესობები იმყოფებიან განსხვავებულ სიტუაციაში. ეს დამოკიდებულია ვინ რომელ უნივერსიტეტში სწავლობს და გადის ქართულ ენაში მოსამზადებელ ერთწლიან კურსს;

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ინტეგრაციის კუთხით აუცილებელი იყო განგვესაზღვრა როგორ იყვნენ სტუდენტები სწავლის დამთავრების შემდგომ ინტეგრირებულნი საზოგადოებაში. მაგალითად, მათი დასაქმების კუთხით რა მდგომარეობაა. ამ მხრივ სახელმწიფო მხრიდან ჯერ ეხლა 2016-2017 წლებში გადაიდგა ნაბიჯები სტაჟირების პროგრამის დაწყებით, როელიც ეროვნულ უმცირესობათა კვალიფიკაციის ამაღლებას ემსახურება. ხშირ შემთხვევაში კი იკვეთება ტენდენცია იმისა, რომ სწავლის დამთავრების შემდგომ ეროვნულ უმცირესობებს მაინც უჭირთ ინტეგრაცია, რადგან საუნივერსიტეტო სივრცის გარეთ საზოგადოების მხრიდან აყდებიან ნეგატიუტ დამოკიდებულებებს, მართალია ეს არ გულისხმობს აგრესიის გამოვლინებას, მაგრამ აღნიშნული ფაქტორი ერთ-ერთი ხელისშემშლელია ეროვნული უმცირესობებისათვის ინტეგრაციის პროცესში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბოჭორიშვილი (2015). „1+4 პროგრამის ხარვეზები სახელმწიფო პროგრამაში,“

(მიღებულია ინფორმაცია 12.12.2016)

<http://studinfo.edu.aris.ge/2015/04/20/14-studentebisatvis-da-xarvezebi-saxelmwifo-programashi/>

გიორგაძე. ნ & ტაბატაძე. შ. (2016). „ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის ეფექტურობის კვლევა,“ თბილისი: „სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათაშორისო ურთიერთობების ცენტრი.“

გელნერი. ე.(2003). „ერები და ნაციონალიზმი,“ (მთარგმნ.: ნინო ცინცაძე ; რედ: ივანე შატერაშვილი) . თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი.“

მეხუზლა. ს & როშე. ე,(2009). „განათლების რეფორმა და ეროვნული უმცირესობები საქართველოში,“ ფლენსბურგი: „უმცირესობათა საკითხების ევროპული ცენტრი.“

მაცაბერიძე. მ, (2017). „პრეზიდენტის ინსტიტუტი საქართველოში,“ თბილისი.

ნოდია & სქოლბახტი(2006). „საქართველოს პოლიტიკური ლანდშაფტი: პოლიტიკური პარტიები: მიღწევები, გამოწვევები და პერსპექტივები,“ თბილისი: „მშვიდობიანობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი.“

ვებსტერის ლექსიკონი, Dorcus.M&Shaffer.G. (2017). (ინფორმაცია მიღებულია 13.11.2016)

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/integration>

ზურაბიშვილი. თ. (2011). „საჯარო პოლიტიკური პრობლემა: ეთნიკურ უმცირესობებში სახელმწიფო ენის ცოდნის დონე დაბალია,“ (მიღებულია ინფორმაცია 30.02.2017)

<https://workunholic.wordpress.com/2011/07/14/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AF%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%9D-%E1%83%9E%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%9E%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%94/>

შერგილაშვილი.თ. (2014). „რა გზა განვლო საქართველოს განათლების სისტემამ საბჭოთა კავშირიდან დღემდე,“ თბილისი: „გურიანიუსი.“ (ინფორმაცია მიღებულია 30.03.2017)<http://gurianews.com/ /left wide/22363 74 ka/ra gza ganvlo saqarTvelos ganaTle bis sistemam sabWoTa kavSiridan dRemde.html>

შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი, „შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფციისა და 2009-2014 წლების სამოქმედო გეგმის შესრულების შეფასების დოკუმენტი“

სმითი. ე(2009). „ნაციონალური იდენტობა,“ თბილისი: გამომცემლობა „ლოგოს პრესი.“

„სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიის 2017 წლის სამოქმედო გეგმა“ (ინფორმაცია მიღებულია 03.06.2017)

<http://smr.gov.ge/Uploads/Action Pla 74390baa.pdf>

„შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი მიერ 2 წლის განმავლობაში გაწეული საქმიანობის ანგარიში,“ (ინფორმაცია მიღებულია 03.06.2017 <http://smr.gov.ge/Uploads/2fac64.pdf>)

საქართველოს საკანმომდებლო მაცნე, „კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ,“ (ინფორმაცია მიღებულია 11.11.2016 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32830%23>)

სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი (2004). სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, თბილისი.

ჯაჯანიძე(2012). „ ბილინგვური პროგრამები და სუბმერსიული განათლება ეთნიკური უმცირესობებისათვის საქართველოში,“ თბილისი: სამოქალაქო საზოგადოების ბიბლიოთეკა. (ინფორმაცია მიღებულია 21.12.2016 <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0period--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL4.1&d=HASH1601bad35d60559b50968a.3>)

ჰეივუდი. ე(2004), „*პოლიტიკური იდეოლოგიები*,“ (რედ. ბერაია.ლ& სარაძე.ზ), გამომცემლობა „ლოგო პრესი.“

Becker. G. & Chiswick.B.(1966). „*Education and distribution of Earnings,*” „*The American economic review,*” Published by American economic association.

Borja De Mozota. (1992). „*Theoretical model for the future design education and research,*” „*Design management journal.*”

DebatePolitics., „what is the difference between civic nationalism and ethnic nationalism? Why could it be a problem?“ (23.10.2012. 03:01 pm)

(ინფორმაცია მიღებულია 02.12.2016)

<http://www.debatepolitics.com/general-political-discussion/140310-difference-between-nationalism-and-ethnic-nationalism.html>

Chen. Y, (1972), „*Muslim Uyghur students In a Chiinese boarding school,*” The UK: Rowman&Littlefield publishers.

Goldman. A (1975). „*Reparations of individuals or groups?*”

Goldman A(1976). „*Affirmative action,*” Philosophy & public affairs, published by Winter.

Hasmath. R, (2012), „*The Ethnic Penalty: Immigration, Education and the Labour Market,*” New York: Ashgate publishing.

Kuzio T. (1998). „*Ukraine State and national building,*” London: Published by Routledge.

Modood T. (2014.) „*Is there a crisis of postsecularism in Western Europe?*” In *Transformations of Religion and the Public sphere: Postsecular politics.* (Edited by R.Braidotti&B.Blagaard.)

Renan. E. (1882) „*What is a nation?*”(translated by Thom.M.) New York: Published by Routledge.

დანართი#1

Ivane Javakhishvili State University
Social and Political Science Faculty
Gvantsa Abashidze

Higher Education Reform and National Minorities' Integration
problem in Georgia

Political Science course

The Master of work is implemented for obtaining the Master's Degree of
Political Science

The course instructor: Assistant-Professor Tamar Karaia

Tbilisi

2017